

ЎЗБЕКИСТОН ССР ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
Х. С. СУЛАЙМОНОВ НОМИДАГИ
ЎЗБЕК ТИЛИ ҚУЛЕЗМАЛАР ИНСТИТУТИ

ШАРҚ КЛАССИКЛАРИ МЕРОСИДАН

ФУРҚАТ

ШЕЪРИЯТИДАН

Тузувчи Холид Расул

Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг нашриёти
Тошкент — 1980

Редколлегия: Жабборов Ж. Ж., Қаюмов А. П., Пармузин Б. С., Расулев Х. Р., Рустамов А. Р., Шоғуломов И. Ш., Шомухамедов Ш. М., Мухторова Х., Абдурахмонов Ф. А.

Ажойиб демократ шоир Зокиржон Фурқат асарлари Муқимий ва Завқий каби замондошлари ижодиёти билан биргаликда ўзбек классик адабиёти тараққиёти йўлида янги, юксак босқични ташкил этади.

Фурқатнинг сермазмун, ҳаётий шеърляти, ёр ва диёр муҳаббатини тараннум этган жозибали лирикаси, прогрессив Россия фани, техникаси, маданияти ва қудратли рус тилини ўрганишга халқимизни давват этиб ёзган гўзал манзумалари катта маънавий-бадиий қимматга эгадир.

Ушбу китобчада Фурқат шеърлятидан намуналар жамланиб, ҳурматли ўқувчилар эътиборига ҳавола этилмоқда.

Редактор **Жуманиёз Жабборов**

© Издательство ЦК КП Узбекистана, 1980 г.

ФУРҚАТ

XIX асрнинг иккинчи ярмидаги ўзбек адабиёти-нинг ривожланишига катта ҳисса қўшган, демократик адабиётнинг йирик сиймоси Зокиржон Фурқат маданият ва адабиётимиз тарихида янги саҳифа очди ва ўзбек шеърятини юксак босқичга кўтарди.

XIX аср охири ва XX аср бошларидаги ижтимоий — сиёсий воқеалар адабиётда ҳам акс этди. Муқимий, Фурқат каби прогрессив шоирларнинг асарларида Ватанга, халққа муҳаббат, дўстлик ва садоқат ҳислари куйланди, ҳаёт лавҳалари реалистик тасвирларда мужассамланди, чуқур умумлашлар беришга интилинди. Фурқат ўз халқи тақдирини Россия халқи тақдири билан боғланган ҳолда кўрди, ўз ватанининг илғор демократик Россия йўлидан бориши зарурлигини уқтирди ва шу фикрларни рўёбга чиқаришга даъват этди.

Зокиржон Холмуҳаммад ўғли Фурқат 1858 йилда Қўқон шаҳрида майда савдогар-кустар оиласида дунёга келди.

Оиланинг моддий аҳволи 17 ёшли Зокиржонни мадрасадаги ўқишни тўхтатиб, ишлашга мажбур этди. У ишлаб, ўз билимини ошириши билан бирга ўзи ҳам дарс беради ва ижодий иш билан шуғулланади. Унинг лирик шеърларида ўз замонидан нолиш, меҳнаткаш халқни эркин, ёруғ ҳаётга чақириб баралла янграйди.

Фурқатнинг Ватанга, ёрга бўлган муҳаббат лирикаси ҳаётбахш оптимистик тарона бўлиб, реал ҳаётнинг ҳаяжонли, гўзал инъикосидир.

Бу шеърлардаги фикрлар реакцион феодал — клерикал адабиётга, диний, афсонавий уйдирмалар

га қарама-қарши туради. Табиат манзарасини муҳаббат, ҳаётийлик билан боғланган ҳолда тасвирлаш Фурқат лирикасининг энг яхши хусусиятларидан биридир. У меҳнаткаш халқнинг фикр-ҳисларини, орзуларини, интилишларини акс этдирган демократ шоирдир.

Фурқат 1889 йилнинг май ойида Тошкентга келиб, Қўқалдош мадрасасидаги бир ҳужрада истекомат қилиб, 1891 йилнинг май ойигача бу ерда яшайди. Тошкентда Фурқатнинг ижодий фаолиятидаги энг ёрқин, энг маҳсулдор давр бошланади. Фурқат рус маданияти билан яқиндан танишиб, ҳаётни, жамиятдаги ҳодисаларни чуқурроқ тушуна борди. Унинг ижодида ғоявий-бадий жиҳатдан юксалиш пайдо бўлади. Шоирнинг 1889—1891 йилларда Тошкентда яшаб, ижтимоий ҳаётда юз бераётган янгиликларни кузатиб бориши унинг ғоявий-ижодий тараққиётида муҳим роль ўйнади.

Шоир «Илм хосияти» шеърисида фан, техникани, ижодчи инсоннинг ақл-идрокини улуғлайди ва рус илғор кишиларининг ижобий образларини чизиб беришга интилади.

Фурқат рус олимларининг фан-техника соҳасидаги ютуқларини, ижодий қобилиятларини кўриб қувонди. Шунинг учун у «Замон ўлди ўрусия замони!» дейишга ҳақли эди. Фурқат ўзининг олижаноб фикрларини шеърларида ифода қилибгина қолмай, публицистик мақолаларда ҳам илғор рус маданиятини тарғиб қилди. У ўзбек шоирлари орасида биринчи публицист сифатида рус халқи билан дўстлашиш, унинг маданиятини, фан-техникани ўрганиш учун рус тилини чуқур билиш кераклигини уқтирди.

Фурқат ўзининг бу фикрлари билан илғор, прогрессив Россияни кўзда тутган эди. У турмушда, ижтимоий ҳаётда рўй бераётган ҳар бир янгилик, тараққиётнинг ҳар бир элементи — электр, телеграф, матбаа, клуб, рояль, фотография ва шунинг каби янгиликларни ҳаётга татбиқ қилиш катта аҳамиятга эга эканлигини таъкидлади.

Фурқат поэзияси реалистик, ҳаққоний поэзия бўлиб, ўзининг чуқур мазмунга эга бўлиши, услубининг гўзаллиги, оҳангдорлиги, мусиқавийлиги билан халқ юрагига сингиб кетди.

Фурқат 1891 йилнинг 14 майида Тошкентдан Самарқандга борди, ундан саёҳат қилиш, кўп мамлакатларни кўриш орзусида чет элларга кетди. Шоир Туркия, Юнонистон, Булғория, Миср мамлакатларида бўлди.

Фурқат 1892 йилнинг баҳорида Арабистонга ўтиб, Макка, Жадда шаҳарларида турди. Шоир 1892 йилнинг кузида Бомбай шаҳрига борди. У Бомбайдан Ҳиндистоннинг бошқа шаҳар-қишлоқларига саёҳат қилди, яна Бомбайга қайтиб, ундан 1893 йилнинг март ойида Кашмирга, сўнгра Қашқарга ўтиб, аввал Хўтан шаҳрида яшади, кейин Ёркент шаҳрига келиб, турғун бўлиб қолди. Шоир Англия империалистлари, Хитой, Қашқар феодаллари зулми остида эзилган ҳинд, афғон, қашқар халқларининг ҳуқуқсизлигини кўрди. У 1897 йилда ёзган бир мақоласида инглиз тажовузкорларининг ваҳшиёна зулмига қарши афғон халқининг жанговар курашини кўрсатади.

Фурқат Ватан муҳаббатини ва халқ қудратини мадҳ этувчи шеърлар ёзди. Ўз Ватанини эҳтирос билан севган буюк шоир ўзининг туғилиб ўсган ерини — Ўзбекистонни соғинади, ички кечинмалар, ғам, изтироблар ичида яшайди.

Ватаннинг иштиёқин тортарам гурбат ғами бирла,
Турубдурман қутулмай гуссаи ранжу инолардин...

каби парчаларда чет элларда ғариб бўлиб юрган шоирнинг ватанга бўлган сўнмас, ёрқин муҳаббати ифодаланади.

Фурқат чет элларда кезиб юрса ҳам халқни, Ватанни унутмади, ўз ижоди билан халққа хизмат қилишни давом этдирди. Халқпарвар шоир Фурқат Ёркентда яшаб 1909 йилда вафот этди. Унинг асарлари совет давридагина ўз қадр-қимматини топди.

XIX аср охирларида ўзбек адабиётида тамоман янги фикр-ғояларни тарғиб этган Зокиржон Фурқат асарлари ўзининг ғоявий-бадиий юксаклиги, мусиқийлиги билан ўқувчиларни мамнун этиб келади.

Холид РАСУЛ,
филология фанлари доктори.

ҒАЗАЛЛАР

Баҳор айёмида гулгашт этарга бир чаман бўлса,
Қилурға шарҳи ҳол, аҳли муҳаббат икки тан бўлса.

Хазон айёмида ул тавба қилган бўлса ҳам майдин,
Етиб майхораликнинг мавсуми, паймоншикан бўлса.

Булут қатра фишону, руҳафзо сабзалар хандон,
Ариғларнинг лабида сабзакори бир чаман бўлса.

Ҳаво ҳам муътадил, ҳавзи мусаффо, суффаи
дилкаш,
Оқар сув ғалт уриб, себарга узра мавжзан бўлса.

Сабун лаъл бирлан шишаи байзоу олтун жом
Ушал мажлисда соқий бир нигори сиймтан бўлса.

Гул узра андалибу, сарвнинг бошида қумрилар
Юзу қад ҳасратидин оҳу фарёд айлаган бўлса.

Киши тўбию кавсар, жаннату ризвонни не қилсун?
Жаҳон айвонида ҳосил бу янглиғ анжуман бўлса.

Суруру шодликни даҳр боғида нечук кўргай,
Камина Фурқатийнинг маскани байтул — ҳазан
бўлса.

* * *

Умр хуш ўтмас баҳор айёми саҳро бўлмаса,
Лолазор ичра бисоти айш барпо бўлмаса?

Ҳосил ўлмас бодау жом ила мийнодин мурод,
Жилвагар то соқийи гулчеҳра андо бўлмаса.

Базм аҳли бўлсалар майхоралар анда зариф —
Дарди йўқ агёр ўшал мажлисда асло бўлмаса.

Даҳр гулзорида хушдир яхши таъмири бисот,
Гар хазондан гарди ҳодис анда пайдо бўлмаса.

Обихайвон бирла умри жовидонни не қилай,
Бир хати Хизру лаби лаъли Масихо бўлмаса.

Хок бўлсун ул танеким, нишқ ўтида куймаса,
Зерипо бўлсун сареким, анда савдо бўлмаса.

Фурқат айлар орзу бу анжуманни ҳар баҳор,
Одам эрмас ҳар кишида бу таманно бўлмаса.

* * *

Вафо айлаб йироқдин ошкор оҳиста-оҳиста,
Бир ишқим айладинг, жоно, ҳазор оҳиста-оҳиста.

На яхши марҳаматлар айламишсан номада изҳор;
«Муҳаббат расми қилғил» деб шиор оҳиста-оҳиста.

Жадал бирла киши мақсудиға етган эмас, оре,
Бўлур вақти билан ҳар навъ кор оҳиста-оҳиста.

Нечук тоқат қилайким, бора-бора зўр этиб нишқинг,
Кўнгулдин олди сабр ила қарор оҳиста-оҳиста.

Бериб таскин кўнгулга: васлига бир кун етарман
Узумни ўргатай ҳажрингга, ёр, оҳиста-оҳиста.
деб

Паришон ўлмайин то хотирингни жамъи қил, жоно,
Сўраб ҳолимни хат бирлан бирор оҳиста-оҳиста.

Нечук осойиш айлай, эй кўнгул оромиким, сенсиз
Бўлуб борур жаҳон кўзимга тор оҳиста-оҳиста.

Ушал кун бир кўриб қолганда қилган новаки
Ғамзанг
Ҳануз айлаб келур кўксим фиғор оҳиста-оҳиста.

Висолинг бодасидин қилмасанг шодоб Фурқатни,
Хабар айлар ани ҳажру хумор оҳиста-оҳиста.

* * *

Терму тоби бодадин руҳсори аҳмар устида?
Қатра-қатра ёки шабнамдур гули тар устида?

Усмалиқ қошларму ё шамшир қондин занглиқ?
Ёки пистоқи тўкулмиш ранги аҳзар устида.

Ўз уза кокулмидур ҳар сори печутоб ила?
Ганжи ҳуснингму ётур ё икки аждар устида?

Чеҳра очтингму бу тадбир-ла чаманда толдилар,
Хаста булбул гул уза, қумри сановбар устида?

Хоки пойингни талошур кўзга эл сурмоқ учун,
Оре, ҳар ерда ҳужум айлар гадо зар устида.

Нозанин, сен ташла истиғнони, худ бори гарон,
Ноз дебоси назокат хулқ пайкар устида.

Фурқатий қошу кўзингдин фитналар кўрди, бале!
Шўриш ўлмоқ расмдур ой туғса ахтар устида.

* * *

Бир қамар сиймони кўрдим балдан Кашмирда,
Кўзлари масҳуру юз жоду эрур тасҳирда.

Зарра-зарра зар сочар бошига ҳар кун офтоб,
Субҳ келгач, кеча ётиб чашмаи иксирда.

Бир кўриб чоҳи зақан Ҳорут ила Морут иков,
Чоҳи Бобил ичра қолмишлар бўлак тадбирда.

Ламъаи қийғоч кўзидин анинг барқи нигоҳ,
Тезлик жавҳарлари гар бўлса ҳар шашмирда.

Қоши узра холининг асроридин бир нуқтадур,
Сураи Нун ўқудим пайваста ҳар тафсирда.

Фориғ эрмас ҳеч ким ул дилрабонинг ишқидин,
Зулмига дилбасталиғ ҳар бир жувону пирда.

Айдим: «Эй, жон офати, зулфингга бўлмишман
асир!»

Айди: «Бу савдони қўй, умринг ўтар занжирда!»

«Нуқта лаб устида бежодур», — дедим, айди кулиб:
«Саҳв қилмиш котиби қудрат магар таҳрирда».

Айди «Эй бечора, қилдинг на учун тарки ватан?»
Ман дедим: «Ғурбатда Фурқат бор экан тақдирда!»

* * *

Оразинг қачон кўрди меҳр ховарон ичра,
Борди шони ғурбатга, бўлди ғарқ қон ичра.

Боға кирдинг, эй ёрим, пардани олиб юздин
Гул ёшунди хижлатдан гўшаи хазон ичра.

Диққат айлабон ҳаргиз оғзингу белинг рамзин
Топмади мудаққиқлар, қолди кўп гумон ичра.

Қоматингки, дилжўдир бўйла сарв ила шамшод,
Бош қўяр аёғингга кўрса бўстон ичра.

Эй, фидо санго жоним, кўрма ғам юзин асло,
Шодлиқ била ўтғил умри жовидон ичра.

Давлати висолингга шукр этмаса ҳар ким,
Мубталойи ҳажр ўлсун арсаи жаҳон ичра.

Рутбаи улуғ топғил, ет камола, эй дилбар
Сокин ўл алиф янглиғ доимо амон ичра.

Холи анбарингниким ёд этиб лабинг узра,
Қолди шаккаристонда тўти дoston ичра.

Яхшилар аро, Фурқат, сен учун ёмон бўлдим,
Музтариб қилиб қўйма яхшию ёмон ичра!

* * *

Ул паривашким паришон этти кокул боғда,
Рашкдин бўлди димоғ ошуфта сунбул боғда.

Оразидин бўлди саҳроларда лола мунфаил,
Хаттидин хижлат чекиб райҳону жанбул боғда.

Берди васли ваъдасин ёлғондин ул чиний санам,
Кеча чинни боғда, ё бир куни гул боғда.

Ер қадду оразига сарву гул ҳеч ўхшамас,
Қилма, эй қумрию булбул кўп ғалоғул боғда.

Ул малоҳат мулкининг султониға махсусдур,
Қурмасун ўлдуқча гул тахти тажаммул боғда.

Қадди рухсориға даъви айлар эрди сарву гул
Кўрди чекти-ю хижолат, бўлди бир пул боғда.

Ваҳ на хуш файзи саҳардурким, бўлиб шабнам
била
Лолалар япроғи бўлди соғари мўл боғда.

Булбулу қумри гулу сарв узра йиғлаб турсалар,
Ерсиз ошиқ қилур қайдоғ таҳаммул боғда.

Ҳар замон бир назми дилкаш бирла чекмакка наво,
Фурқато, шогирд кирсун санга булбул боғда?

* * *

Юзу қаддинг кўриб, жоно, чаманда,
Асиринг бўлди гул, шамшод банда.

Сочинг саргаштаси мушки хитодур,
Кўзунг овораси оҳу Хўтанда.

Малоҳатким, сени юзунгда кўрдум,
На бордур гулда бу, на ёсуманда.

Лабингни ёдида қонлар ютубон,
Ётиб мен бир ғариб байтулҳазанда.

На хушдур бир туни, эй дилнавозим,
Иков бўлсак эди бир пираҳанда.

Нигорим, кўрмадим сендек париваш,
Худо ҳақи, қаламрави Хўқанда.

Мени кокулларинг савдойи қилди,
Нечук турғум келур эмди ватанда.

Тишинг дурри жаҳон баҳрида бўлмас,
Лабингдек лаъли йўқ мулки Яманда.

Юрибмен ҳасратингда мунда йиғлаб,
Кезарсен айш ила ишратда анда.

Қуюндек, Фурқатий, кездим жаҳонни,
Ажаб саргаштамен дашти Хўтанда.

* * *

Тушуб бошимга кулфат лаҳза-лаҳза,
Чекармен ранжу ҳасрат лаҳза-лаҳза.

Нетай, бермас амон даврон жафоси,
Магар ғам бўлди қисмат лаҳза-лаҳза.

Бало дайрида ҳижрон соқисидин
Ичармен жоми ҳасрат лаҳза-лаҳза.

Нетай, жавридин ўлса рўзи равшан,
Кўзимга буйла зулмат лаҳза-лаҳза.

Сиришким ўрнидин эзгон жигарлар
Оқар соат-басоат лаҳза-лаҳза.

Ғами ҳижрон ҳужум айлаб дамо-дам
Чекар тиғи балият лаҳза-лаҳза.

Мақомим бўлди саҳро, лола янглиғ,
Юракда доғи Фурқат лаҳза-лаҳза.

* * *

Хок ўлди танним шўхи жафокор эшигида,
Ҳаргиз кўзини солмади ким бор эшигида.

Раҳм айламади кўнгли эриб тош бағирлик,
Қон йиғласа ҳам хастаи афғор эшигида.

Қувлар мени дил хастани жонон эшигидин,
Ҳар ерда қулин хўжаси асрор эшигида.

Эл ухламади итлари ғавғосида бир тун,
Додим унидин итлари бедор эшигида.

Мен лаъли лаби нуқтасидян воқиф ўлолмай,
Ағёрим эрур маҳрами асрор эшигида.

Ҳинду бачалар ханжар олиб турфа ғазабнок,
Қўймай кишини тўсқувчи гулзор эшигида.

Бошимни босиб хоки қудум айламади ул,
Оқарди боқиб дийдаи хунбор эшигида.

Ҳору ҳаси, ваҳ, сунбулу гулдин менга хушдур,
Яфроғи эрур нофаи тотор эшигида.

Ағёр ила дилдор қилиб айшу фароғат,
Инглаб ётадур Фурқатийи зор эшигида.

* * *

Бенгзар нечун рухнингга сахро юзида лола,
Қолгон қазо чўлида бир қон юқи пиёла.

Тўбига этти ташбиҳ, жоно, қаддингни восиф,
Билмай бу боғ сарвин бенгзартти эски тола.

Чикти фалакка, нечун санга етишмас, эй моҳ,
Ҳажрингдаким, чекармен ҳар кун фиғону нола.

Ўлдим десам ғамингдин олмай ўза, этарсан,
Маҳзи тағофил айлаб, бир ўзгага ҳавола.

Ёд ул замонки, эрдим васлингга шоду масрур,
Айёми ҳажри аммо келмас эди хаёла.

Билгач ўзини лозим ўлмоқни поймолинг
Кирдинг, чаманда гуллар тушти ера уёла.

Тушганму мадрасага оғзу белинг ҳадиси,
Ҳар ҳужрадан чиқодур овоз қийлу қола.

Раҳм айлагил, нигорим, минбаъд тоқатим йўқ,
Туштим бу ҳола дардинг кўнглума сола-сола.

Онжақ наҳиф ўлдим ман хаста фурқатингда,
Тутгил алим, карам эт, еткур даме висола.

* * *

Келмади ҳолим сўраб ул шўҳи жонон бу кеча,
Шавқ ила мен ўртаниб чун шамъи сўзон бу кеча.

Оҳким, мен хаста сори қилмади ҳаргиз гузор,
Кўрмайин ул шўҳни ҳолим паришон бу кеча.

Ўзга бирла май нчар ҳар қайда, онинг рашкидин,
Ютмишам тонг отқуча зардоб ила қон бу кеча.

Бу на ҳолатдур сенго, деб кулманг, эй аҳбоблар,
Йиғлай-йиғлай кунда чексам оҳу афғон бу кеча.

Чун қуюн пўя қилиб, бир ерда турмон ун чекиб,
Шуълаи оҳимга тўлди кўб биёбон бу кеча.

Чиқди нолам най каби тўққуз фалакка, оҳ-оҳ,
Ҳасратидин банд-бандимдур найистон бу кеча.

Бир кунни васлига етмакни ҳавосида бўлуб,
Фурқатида бўлмишам мен зору ҳайрон бу кеча.

* * *

Ўтти кўздин жилва айлаб турфа жонон бу кеча,
Қош отиб, кўз ўйнотиб масту хиромон бу кеча.

Ногаҳон кетдим ўзимдин, қолмади бир зарра ҳуш,
Уқубон қилди батар келгон парихон бу кеча.

Кўргали келмиш нигорим раҳм этиб беморни,
Эй фалак, анжум ила қилғил чароғон бу кеча.

Завқ-шавқимни кўриб, олғоч юзидин пардани,
Бўлмишам ойнадек ҳуснига ҳайрон бу кеча.

Хуни дилдин моҳазар айлаб эдинг, келтур, кўнгул,
Бўлди ул оромижон бизларга меҳмон бу кеча.

Айлабон тарки вафо ул шўхлар, бебоклар,
Чекдилар ҳарфи жафодин тиғи урэн бу кеча.

Фурқатий қон йиғлабон ётиб эди ғам шомида,
Қай тарафдин чиқти, ёраб, моҳитобон бу кеча.

* * *

Билмадинг аҳволим ишқим ошкор ўлгон кеча,
Ҳар замон ўздин кетиб беихтиёр ўлгон кеча.

Ҳоли зоримни кўруб сўрганда ҳам аҳбоблар,
Демадингму мен учун кўп интизор ўлгон кеча.

Кўкка оҳим еткуруб тонг отқуча мен йиғладим,
Ул рақибни рўсияҳ сен бирла ёр ўлгон кеча.

Сўзи ҳажринг бу эрур, лекин букун андин батар,
Негаким жисмим куюб андоқ шарор ўлгон кеча.

Масти беҳуд бўлдум, эй аҳбоблар, май базмида,
Мисли соғарким насибим лаъли ёр ўлгон кеча.

Шамъ янглиғ ўртониб ёндим жамолинг шавқида,
Мисли парвона сенинг ҳуснингга зор ўлгон кеча.

Кунжи лаб бирла табассум айладинг бир йўл боқиб,
Мастликдин Фурқатийга шармисор ўлгон кеча.

* * *

Ой юзин кўрмай кўнгул айлайдур афғон бул кеча,
Ийғлар эмди кўзларим то бўлғуси қон бул кеча.

Соқнё, қул бўлғамен бир коса май берсанг менго,
Чунки вақти базмдур ҳам васли жонон бул кеча.

Ҳаддин афзун эрди дардим устина фурқат недур,
Айламоғ жабру ситам ҳам доғи ҳижрон бул кеча.

Эй лабинг васфин таманносида ўлтурғон чоғим,
Ичмоғум оғзимға қуйса обиҳайвон бул кеча.

Қош учи бирла кулуб боқса нигорим ҳар тараф,
Менго ҳам солмоқ назар ҳеч борму имкон бул кеча.

Чиқса уйдин маҳвашим юз ноз бирла, ваҳ, нетонг,
Чиқса истиқболина журъат била жон бул кеча?

Иҳтироз этсанг магар келмоқда сен агёрдин,
Ошкоро қилма лутфунг, айла пинҳон бул кеча.

Неча кундур мен ётурмен остонанг ястониб,
На эмиш ҳам айласанг бир лутфу эҳсон бул кеча?

Фурқатий ҳажринг туни васлингни нстаб ййғлади,
Сендин ўзга ким қилур дардимға дармон бул кеча?

* * *

Нигоро, хасталик кўб эрди манда,
Нетайким йўқ эрур бир раҳм санда.

Кўнгул қон боғлади монанди булбул,
Аё, эй ғунча лаб, қилсанг-чи ханда.

Тишингга ўхшамас Уммояни дурри,
Лабингдек лаъл йўқ мулки Яманда.

Ушал кун бир кўруб раъно юзингни,
Қарори қолмади жонимни танда.

Жамолинг васфини ёзиб, нигоро,
Уқурман ўлтуруб ҳар анжуманда.

Сўроғинг айлабон бўлдум қаландар,
Кулаҳ бошимда-у, эғнимда жанда.

Ақиққа ўрнатилган дур мисоли
На хушдур тишларинг дуржи даҳанда.

Жунун саҳросида мажнун бўлурди,
Ғамим бўлса эди гар Кўҳқанда.

Кел эмди, Фурқатий, кўб чекма афғон,
Нигоринг наздида бўлдунг писанда.

* * *

Дўстлар, аҳбоблар, бориб эдим майхонаға,
Ногаҳон тушти кўзум бир маҳлиқо жононаға.

Жона еткон эрдим, аммо кўб хуморим заъфидин,
Тутти бир соғар карам айлаб мени девонаға.

Айб қилманг ҳар кишига ошнолик қилмасам,
Берса бўлғайму кўнгулни ҳар нечук бегонаға?

Чархи кажрав не балоларга гирифтор этмади,
Дўстлар, бир дам қулоқ солинг шубу афсонаға.

Икки ҳайдар кокулин келди хаёли кўнглума,
Тушти гўё икки аждар кулбаи вайронаға.

Соқиё, ўлдум хуморингдин, бошинг ҳаққи учун
Тўлдуруб берсанг агар жоним берай паймонаға.

Тонг эмас куйса жамол оташгоҳида Фурқатий,
Шамъни кўрса нечук тоқат қолур парвонаға.

* * *

Излаб висолинг, эй маҳи тобон, қачонғача,
Тортай фироқ кечаси афгон қачонғача?

Сарви қаддинг хаёлида қумрийи зордек
Йиғлай, нигор, бо дили сўзон қачонғача?

Ҳижрон ўтида куйдуросен йиғлатиб мени,
Айғил, аё ситамгари жонон, қачонғача?

Мен дилфигора бедимоғ, чун гунча тангдил,
Бўлгунг рақибга гул каби хандон қачонғача?

Сен ичкарида ғайр била нўш этиб шароб,
Мен ташқарида зор, ичай қон қачонғача?

Кўнгли жафога мойилу кўб бағри тошсен,
Бераҳмлиқ қилурсан тағи, эй жон, қачонғача?

Холу хату кўзингни фороқида йиғласун
Фурқат харобу, хаставу ҳайрон қачонғача?

* * *

Туруб ҳар эрта, жононим, йўлингда,
Оқарди чашми гирёним йўлингда.

Фалак узра малакларга егушти,
Сенга етмасму афғоним йўлингда.

Муродим қатлим эрса келмагингдин,
Фидодур бир қошиқ қоним йўлингда.

Ғубори тавсанингдин топти ором,
Чиқарди йўқ эса жоним йўлингда.

Маломат тошидин бўлди мунаққаш
Чу Мажнун жисми урёним йўлингда.

Кел, эй Юсуф, Зулайхо козасидек
Қуруғлық байтул-әхзоним йўлингда.

Гар ўлсам интизоринг бирла Фурқат,
Етар жисмим мени, жоним, йўлингда.

* * *

Шуълаи шамъи рухинг моҳи мунаввардаккина,
Ендуруп парвонадек жонларни ахгардаккина.

Хизр осо хатларинг ҳар дам тутар оби ҳаёт,
Элга лаълинг жон берур Исо пайғамбардаккина.

Гунчан боғи ҳаё оғзинг, юзинг гул барги тар,
Қоматингни нахли шамшоду санобардаккина.

Қошларинг қавси қузаҳдур, боғласанг тири мижанг
Сончилур отсанг агар бағримга наштардаккина.

Ҳар тароват оразинда онқадар бордур сафо,
Партави кўз кўзгусиға жилса гўстардаккина.

Қил такаллум жон ҳаловат топсун, эй ширин
Лабларинг дил тўтисин комиға шакқардаккина.

Бодаи нози тағофилдин кўзинг маст этмаким,
Ўлдуруп бежурм дин аҳлини кофардаккина.

Остонанг гўшаси Жамшид тахтидаккина,
Мақдаминг туфроғидир тожи Сикандардаккина.

То фалак айвонининг тоқида равшандур қуёш,
Кўрмади даврон аносин моҳ пайкардаккина.

Кўрсатиб сен моҳни яксар паришон этти чарх,

Жамъ эрди сабру ақлу ҳуш ахтардаккина.

Неча муддатлар эрур Фурқат хаёлингдин йироқ,
Иштиёқинг ўтиға куйдум самандардаккина.

* * *

Кўз учидин қил нигоҳ, эй шўхи танноз, озгина,
Хусн шоҳисен, гадони эт сарафроз озгина.

Ҳарзагў ағёрлар сўзиға бовар қилмаким,
Дилсиёлиғ келтурур ўртода ғаммоз озгина.

Онча солдинг бошима жавру жафолар кўб-кўб,
Энди қилсанг на бўлур меҳру вафо оз-озгина.

Ул кунни боқдинг кулуб, мақсудима еттим тамом,
Ўтгай эрдим гар назар солсанг эди боз озгина.

Кўб эмас лутфунг агар чандики хуштур хотирим,
Шод ўлур фақр аҳли гўё бўлса мумтоз озгина.

Айладинг бемор кўб андак тағофул айлабон,
Ўлғойин ул соате гар айласанг ноз озгина.

Кимдин ўргандинг бу янглиғ жаер ила бедодни,
Раҳмдиллик яхши, эй шўхи дағобоз, озгина.

Кўб жадал қилдим валекин топмадим базминга
йўл,
Кошки бўлсам эди сен бирла дамсоз озгина.

Фурқатий дилхастани гаҳ ўлтуруб, гаҳ тиргузур,
Лаъли жон бахшингдин ўлса бўйла иъжоз озгина.

* * *

Кечалар эмас фалакни ёруғ айлаган ситора,
Чекар оҳим оташидин бўлунуб неча шарора.

Аламингда зор йиглаб, туну кун наво қилармен,
Асар айламас, нигоро, юракингу санги хора?

Кўраменму деб тушимда сенинг ой каби жамолинг
Кечалар мудом қилмоқ менга ишдур истихора.

Кеча-кечадур ҳар эрта, кўзум ашкидин ювиб юз
Жигарим эзиб қилурмен қора қон ила ғарора.

Тута олмайин муҳаббат равишида поси-номус,
Карам айла кўб хижилман, мени зори шармисора.

Агар ўзганинг юзиға назар айласам кўз очиб,
Бу орада ҳақ тонукдур, келу қил юзимни қора.

Ғаминг ила лабға жоним етушуб, қурушти қоним,
Ғаҳи айласанг на бўлгай, кўз учи била назора.

Мени гар навозиш айлаб итинг ўлса меҳмоним,
Есун улки моҳазардур жигарим ҳазор пора.

Ғами меҳнатимга чора йўқ эса на чора, Фурқат,
Йўқ эрур гар айта берсам аламинга ҳеч шумора.

* * *

Тортиб ўлмай интизоринг доғи гул бозорида,
Эй ҳаётим гулшани, келгил ҳаётим борида.

Уқурам булбул каби юз бирла оғзинг васфини,
Боғ аро гул дафтарида, ғунчанинг тумморида.

Шармдин бошиға чекти чодирин товуси боғ,
Жилван тарзи хироминг кўрмай ўз рафторида.

Кечти кўб йиллар, фалак даврида ҳаргиз кўрмадим
Оразинг сиймосини меҳру қамар рухсорида.

Нури рухсорингдин ислом аҳли кўнглида сафо,
Тоби зулфингдин гиреҳ куфр элининг зуннорида.

Диққат айлаб, бўса мазмунин тасарруф айладим,
Бир-икки мисраъ узоринг хаттини такрорида.

Хатнинг ул Хизр элга берса ҳар қачон ҳайвон суйи,
Нутқинг ул жонбахшлиқ бўлса Масиҳ гуфторида.

Оҳуи Чин наргисингдинким эрур оваралар,
Сунбулингни бўйи нетсун исфан тоторида.

Номинг ўлғач ҳарф ила ҳар байт уза зийнат физо
Эл аро кўб қадри ошти Фурқатий ашъорида.

* * *

Тангри берди ногоҳондин бир нигори ёшгина,
Қомати нозиккина, кўб эркаю авбошгина.

Неча муддат гўшан ғамда ажаб танҳо эдим,
Эмди жоним пардасида асраيين йўлдошгина.

Ишқ дардини баён айлар эдим оз-озгина,
Ешлигидин қилди охир сирларимни фошгина.

Зулфининг шомида ул маҳнинг жамоли шамъига
Айланурга жон қуши пареонадек хаффошгина.

Йиғларимни шиддатидин оқти ашк ўрнига қон,
Раҳм ила парвоси йўқ жонон юроги тошгина.

Оқибат ҳижрон жафоси қилди саргардон мени,
Топмадим бир мунисеким, бўлса хуш кенгошгина.

* * *

Яшнаб ўтсанг лолагун хилъат кийиб, айлаб шитоб,
Тушмагайму раста аҳлин жонларига печу тоб.

Волаи рухсоринг, эй гул, гулшан ичра андалиб,
Тонг эмас, шавқинг ўтида ўртаниб бўлса каоб.

Салтанат Мисри Азизи сен малоҳат тахтида,
Юсуфи Канъон ғулومинг хайлида тобти ҳисоб.

Фош ўлур оламга охир ламъан меҳри рухнинг,
Моҳрўлар айладилар зарра янглиғ изтироб.

Жавр этиб боқмай тагофул этганинг етмасмуди?
Юз шиканж айлаб, тахи қошингни айларсен итоб.

Ою кун токим фалакнинг тоқида равшан эрур,
Туғмади даврон аноси сен каби олижаноб.

Номи некинг назмидин ўлди жаҳонга мунташир,
Неча минг ноком бўлди Фурқатийдек комёб.

* * *

Пари рўйим юз очиб қўлға олиб,
Неча ойинани ҳайратга солиб.

Эзиб бағрини оғзи ҳасратидин
Чаманда гунчалар, қонга бўёлиб.

Камон абруларидин тийри мижгон
Тегиб, пайваста жонимга қадолиб.

Биров базмида тун хуррам этиб ул,
Ғаму андуҳ ила мен мунда қолиб.

Агар келса кетар ҳолим кўрибон,
Ажал жонимни олмасдин уёлиб.

Тонг ^ўотқунча чекибман мунда фарёд,
Ул анда кечалар танбур чолиб.

Бу кеча ҳажр ўтидин йиғлай-йиғлай,
Ииқилди Фурқатийни бағри толиб.

* * *

Дилрабо, бизга нечук мунча азоб,
Оташи ҳажринг неча қилди хароб?

Ўзгаларга комронлиғлар қилиб,
Мен каби шўридага қаҳру итоб.

Ҳасратингда зарра уйқу кўзда йўқ,
Качалардур кору борим печу тоб.

Соқие, май тутки бу даврон аро
Шум фалакдин кўрмадим жуз инқилоб.

Қил пушаймон зуҳддин бир жом ила,
Кирса зоҳид айламоққа ихтисоб.

Ҳажридн расвойи олам бўлмишам,
Ғам ўтида бўлди бу жонлар кабоб.

Айлади ҳар уқдаси юз дилни банд,
Кокулингдур ҳалқа-ҳалқа, тоб-тоб.

Дарбадар қулға тараҳҳум айлагил.
Дилрабо, сенга керакмасму савоб.

Фурқат ичра ўлсаму маҳшар аро
Доманингдин ушласам надур жавоб?

* * *

Табассум бирла чиқди гулруҳим гулдин савол
айлаб,
Қилибон ғунчани хомуш ҳам булбулни лол айлаб.

Томошаға чиқиб эрди кўрарға қаддини шамшод,
Сурубон раҳши нози ўтди они поймол айлаб.

Кўруб ҳар ой бошин жонимни қурбон айласам, тонг
йўқ,

Ҳилоли ийд янглиғ юз уза қошин хаёл айлаб.

Сабо машшотаси кўб ҳам мутарро қилмасин
зулфин,

Паришон айлади кўнглум, мени ошифта ҳол айлаб.

Чекиб сурма қаро наргисларига, айлади оро,
Мени ўлдурди охир ғоза бирла юзга хол айлаб.

Фано бўлди муҳаббат даштида кўб пўя қилмоқдин,
Севиндинг доимо, Фурқат, таманнойн висол айлаб.

* * *

Кўнгул дардиға топмай бораман ҳаргиз даво истаб,
Ани умри кироми, ҳасрато, бўлгай адо истаб.

Неча бош урдим охир шайхларнинг остониға,
Назар ҳолимға, шояд, айлагайлар деб дуо истаб.

Неча юрдим адошиб тўғри йўлдин бесару сомон,
Тутуб илгимни, йўлга солса, деб бир раҳнамо
истаб.

Неча ерга суриб юз, яхшилар йўлида ўлтирдим,
Ғубори доманидин жон кўзиға тўтиё истаб.

Неча зоҳид аёғига ниёз айлаб ўзим солдим,
Мени ул сўмиадин қувғоли турди асо истаб.

Неча изҳор қилдим, сирри пинҳонимни билмасдин,
Ўсимға он ҳама бегоналарни ошино истаб.

Юрай дерман: чиқиб саҳроға эмди ваҳшилар бирла,
Замона мардумидин топмадим ҳаргиз вафо истаб.

Балодин, носихо, қўрқутмоғнинг эрмас насихатдин,
Ҳамиша ишқ эли юрмасму бу йўлда бало истаб?

Бало урган менингдек бормукин бир хастаю
маъюс,
Жаҳонда ҳожатиға топмаган ҳаргиз раво истаб.

Бу ғамлар шарҳа-шарҳа айлаган кўнглум ғамин
шарҳин
Қилурға топмасам найлай анису ғамзудо истаб.

* * *

Сурмадин кўзлар қаро, қўллар ҳинодин лола ранг,
Ғозадин юзларда тобу ўсмадин қошлар таранг.

Заъфароний кўйлак узра арғувоний камзиҳур,
Рўймол оғушидин пешонани аҳволи танг.

Бори нозик панжалар олтун узукдин зебнок,
Қўл биларзукдин музайян, нуқрадин оғизда чанг.

Гавхар осқон ҳалқалар сиймин баноғўшида банд,
Кўринур зулфи тунида субҳи содиқдек аранг.

Ғамза бирла ўлтурур, гаҳ жилвалар бирла юрур,
Турфа бир ноз, офарин, пур ишва таннозу сатанг.

Ақл, ҳуш элтар агар турса паридек силкиниб,
Одамизод ичра ҳам мундоғ бўлурму шўх-шанг?

Йўқ қутулмоғлиғ менга, ул офати жон дастидин,
Қасдима қошлар камон, пайваста мужгонлар
хаданг.

Ул париваш ишқидинки, телбадурмен, гоҳ соғ,
Чунки бордур орамизда гоҳ сулху, гоҳи жанг.

Жаврларким, Фурқат, ул шўхи жафожў айлади,
Мунча бедоду ситам қилмас мусулмонға фаранг.

* * *

Не балолыг эрди, эй шўхи дилоро, суратинг,
Ақлими лол этти қилгунча тамоша суратинг.

Кетти бир кўргач ани сабру қарорим шеваси,
Айлади тоқат нечук чекканда тарсо, суратинг?

Еки Гуландом эурсан, боз келдинг дар вужуд,
Айлади Баҳромдек бизларни шайдо суратинг.

Сарв қадлар суратин чекканда наққоши азал,
Бир алиф шаклида ёзмиш қадди зебо суратинг.

Нақши пойингни чеколмас эрди Чин суратгарн,
Олғуси миръот ила рус аҳли қайдо суратинг?

Бу латофатлар била борса калисоға агар
Қўймағайму бош-аёғига чалипо, суратинг?

Турфақим тасвири лаълинг мурдаларға жон берур,
Иўқ эрур, жоно, ажаб бўлса Масихо суратинг.

Кеча-кундуз журъат айлаб моҳу меҳр ойинаси
Бўлмади кўрмоқ ила мустағни асло суратинг.

Фурқатий қошу кўзинг аини тасаввур айлагач,
Солди ғорат кўнглига, жонимға яғмо суратинг.

* * *

Нигори дилнавозим, доғи ҳижрон айладинг
кетдинг,

Фироқинг ўтиға бағримни сўзон айладинг кетдинг.

Қадингни жилвапиро қилдинг, эрса хури жаннатдек,
Ҳамани қумридек ҳасратда нолон айладинг
кетдинг.

Асири ишқ бўлгонлар ҳаммамиз йиғлашиб қолдик,
Мунингдек ҳасрату ғам ичра нолон айладинг
кетдинг.

Табассум айладинг гулдек, такаллум айлабон ул
кун,
Мисоли ғунчадек бағрим тўла қон айладинг
кетдинг.

Сафар қилдинг шаҳаншоҳим шукуҳу салтанат
бирла
Қулинг Фурқатни бу ғурбатда нолон айладинг
кетдинг.

* * *

Мунча золим бўлмиш ул хунрез тарсо кўзларинг,
Ким, солур ислом элиға онча яғмо кўзларинг.

Халқан зулфинг кўнгулларни саросар банд этиб,
Қатлима тортар қошингдин тиғи бурро кўзларинг.

Кеткил ул ён, деб ишорат қилса ҳар гаҳ
қошларинг,
Кел бери, деб айлашур оҳиста иймо кўзларинг.

Майдин эрмас ул киши, жоно, сияҳ маст ўлмоғи,
Кўрди бир ғамза ҳарифи нашъа паймо кўзларинг.

Ҳирқан зуҳдумни ҳуснинг панжасидин чок этиб,
Офият аҳли қошида қилди расво кўзларинг.

Айлаганда настаран кўзгусини ҳайрон юзинг,
Интизор этмас нечук наргисни шаҳло кўзларинг?

Не учун дашту биёбонларни тинмасдин кезар
Қилмагон бўлса агар оҳуни шайдо кўзларинг?

Қилди Фурқатни харобу хастау зору забун,
Холу хаттинг, қадрu рухсоринг, на танҳо кўзларинг.

* * *

Май ичибким, ғамза тиғин обдор айлар кўзунг,
Ҳар ниғаҳда юз кишини дилфигор айлар кўзунг.

Холинг ошуби ҳабаш иқлимиға яғмо солиб,
Фитнадин торож мулки зангбор айлар кўзунг.

Айламас тоқат ниғоҳингга агарчи бўлса тош,
Кўзгуни сиймоб янглиғ беқарор айлар кўзунг...

Рахна солиб даҳр аро, қилди Ҳалоку даврини,
Қўрқаман эл қонидин сув жўйбор айлар кўзунг.

Хоки ночизи дўкон ўлди жавоҳир сурмаси,
Бир назар солмай ани бу навъ хор айлар кўзунг.

Ой юзинг узра қошинг ўтрусида Миррих ўлуб,
Қавс буржида қиронлар ошкор айлар кўзунг.

Тутмаган бўлса ғазабдин Шоҳимардон шевасин,
Нега қошингдин ҳамойил Зулфуқор айлар кўзунг.

Накҳати зулфинг ушотиб нофай Чин қадрини,
Охун дашти Хўтанны шармисор айлар кўзунг.

Базм аро гул ранг майи сен нўш қилғилким гаҳи
Фурқатийға бир боқиб рафъи хумор айлар кўзунг.

* * *

Эй жаҳона сихрлар, жоно, аён айлар кўзунг.
Сихр ила, азбаски, тасхири жаҳон айлар кўзунг.

Сийналар чок ўлмасунмиким, мижанг новаклари
Боғлаюб қош ёсина ҳар дам нишон айлар кўзунг.

Лаъли нобинг ишқ элига гарчи руҳафзо эрур,
Бир ниғаҳ бирла валекин қасди жон айлар кўзунг.

Айлаб истиғно чекардин сурманинг овозасин
Иўқ этиб, дошлар аросинда ниҳон айлар кўзунг.

Мардуми ақл ила шахси ҳушуми қатл этмака
Ноздин тиғу тағофулдин синон айлар кўзунг.

Холи ўлсун лаҳзаи қайдоғ замон ошубидин,
Ғамзадин ҳар дамда ошуби замон айлар кўзунг.

Айламай найлай хаёли кипригинг охир асо,
Ким мени ёдида доим нотавон айлар кўзунг.

Нофа бағрин қон этиб накҳатда зулфинг ваҳшини,
Умрлар оворан бехонумон айлар кўзунг.

Тушмагайди фитналар даврона, оё Фурқатий,
Фитна ахтар буржида меҳри қирон айлар кўзунг.

* * *

Юзу зулфинг фурқатидин, эй дилоромим менинг,
Ингламоқлиқ бирла кечгай субҳ ила шомим
менинг.

Иўқ эрур осойишим, холинг ғамидин кечалар,
Найлайн талх ўлса бу тарёкдин комим менинг?

Хоки пойини фидоси жон ўшал қосидниким,
Еткурур бўлса жанобингга бу пайғомим менинг.

Заъфлик жисмим, рамақда жон, ўлар ҳолатдаман,
Тобакай ҳажрингда кечсун бўйла айёмим менинг?

Айладинг азму сафар, қолдим агарчи телмуруб,
Сен била кетди баробар сабру оромим менинг.

Эл гумон айларки: нўшим бодаи гулранг эрур,
Иўқ лабинг ёдида тўлмиш қон ила жомим менинг.

Нега булбулдек фиғону қумридек чекмай наво,
Сендин айру Фурқат, эй сарву гуландомим менинг.

* * *

Келди ҳажр андуҳи бирлан оғзима жоним менинг,
Бир тараҳҳум айламас ул шўхи жононим менинг.

Гунчадек дарду фироқида баҳори ишқида
Қилди ул гул хун дилимни хори мижгоним менинг.

Ул пари мажнунлиғимга бовар этмас гарчиким,
Тифл тошидин ушолур жисми урёним менинг.

Улдуруб ташланг ани кўйиға, эй аҳбоблар,
Итлари тирноғиға бўлсун хино қошим менинг.

Ул ситамгар ишқида найлай яқо чок айламай,
Бўлса олуда бало лойиға домоним менинг.

Розиман ўлсам мазорим сори бир айлаб гузор,
Десақим: ушбу шаҳиди тийри мижгоним менинг,

Қўймади кўзга аёғин нотовон кўнглум учун,
Кўз била кўнглумда, Фурқат, қолди армоним
менинг.

* * *

Маҳвашо, ўлдурди бизларни бонстиғнолиғинг,
Гарчи бир сўз бирла бўлди лаъли руҳафзолиғинг.

Ҳажр шомӣ чеккан афғонимға солмайсан қулоқ,
Олло-олло, мунча ҳам бўлғайму бепарволиғинг?

Ингламайму кечалар ҳолимни ўртаб шамъдек
Бўлса тонг отқунча шум ағёра базм оролиғинг?

Дарду ҳасрат дилға тўлди, оҳким, айтай десам,
Бўлмади ҳаргиз муяссар соате танҳолиғинг.

Ҳам бўлуб шамшод қадди, синди шохӣ сарвни,
Чун зуҳур этди назокат боғида раънолиғинг.

Ўзгалар васлингда шоду, мен фироқингда малул,
Жоним айлансун, қани оқиллиғу дополиғинг?

Номувофиқ ёр сен, бир демадинг ҳолим кўруб:
Ким учундур, Фурқатий, бу волау шайдолиғинг?

* * *

Тўккали жаллод эрур ишқ аҳлидин қон кўзларинг,
Лабларинг жон бахшу аммо офати жон кўзларинг.

Саҳл, агар бўлса паришон, дилбарим, қилсанг нигоҳ,
Қилди оҳуни Хўтан даштида сарсон кўзларинг.

Ногаҳон ошиқларингға тийри мижгонлар отиб,
Раҳна дил мулкиға солди номусулмон кўзларинг.

Бир ишорат бирла дер эрди боқиб бисмил қилай,
Бўлмасун ул аҳлидин, ёраб, пушаймон кўзларинг.

Эй нигоро! Сурмани қўй, қўйма, қўйсанг чиқмағил,
Қилмағай ошуби даҳр устига тўфон кўзларинг.

Шукр, Фурқат, фурқатингда хастаю бемор эди,
Бир боқишда айлади дардиға дармон кўзларинг.

* * *

Ҷоматинг нахли гулу барги ани пироханинг,
Кўрмасун боди самум, осибн ёраб, гулшанинг.

Дилбаро, айдим ғалат, кетдим хато гул баргидин,
Бўлғуси озурда, бордур бу қадар нозик танинг.

Бодаи гулгун тўкулмиш мастлиғингдин базм аро,
Ё менинг қоним эрур улким тутубдур доманинг.

Қайда кўрсам наъли нақшини ўпармен юз суруб,
Мақсадим етгаймукин деб анда сумми тавсанинг.

Бўлмагай ўлтурғали, вайронадур кўнглум уйи,
Айласанг бир кеча мардумлиқ кўзумдур масканинг.

Қилса бул душманлиғу ул қилса гарчи дўстлиғ,
Дўстимдур-дўстингу, душманимдур-душманинг.

Рашкдин ҳар соате минг ўлмайиниму, Фурқатий,
Ғайра меҳр этмоқ ишинг, менга жафо ўлса фанинг.

* * *

Мени, эй гулрухим, булбулдек афгор айладинг,
қўйдинг,

Ишимни кеча-кундуз нолаи зор айладинг, қўйдинг.

Лабинг ширинлиғидин нуктаи пинҳон эди, сўрдим,
Табассум қилдингу бу сирни изҳор айладинг,
қўйдинг.

Ушал кун лутф этиб, васлингга еткурдинг мени
осон,
Фироқинг бирла ҳолим эмди душвор айладинг,
қўйдинг.

Жамолинг хирманида донаи холингни кўргуздинг,
Кўнгул мурғини зулфингга гирифтор айладинг,
қўйдинг.
Қилиб ширин адолинг, ҳар кима боқдинг кулуб,
жоно,
Узингга ошиқ они, менга ағёр айладинг, қўйдинг.
Вилоят ичра солдинг ҳалқаи зулфингдин овоза,
Жунун аҳлини ҳолимдин хабардор айладинг,
қўйдинг.
Нигоро! Хастаи Фурқатни маҳжури висол айлаб,
Кўзи кўзгусини муштоқи дийдор айладинг, қўйдинг.

* * *

Яна, жоно, мени дилхастани ҳайрон қилиб кетманг,
Фироқ андуҳидин куйган юракни қон қилиб кетманг.
Келурда меҳрибонлиқ бирла хуррам этдингиз
жонлар,
Кетарда бори қаҳр айлаб, ишим афғон қилиб
кетманг.
Маромингизга боқсам, тарки меҳр айларга
ўхшарсиз,
Тақи ғамлар қўлида зору саргардон қилиб кетманг.
Кулуб зоҳирда чандон марҳаматлар ваъдасин
айлаб,
Фаромуш айлабон ё аҳдингиз ёлғон қилиб кетманг.
Қўюб мундоғ уқубатга, жафонинг бобини ушлаб,
Кўзум ёшини гўё мавжўши тўфон қилиб кетманг.
Малоҳат ағниёси сиз эрур, мен ишқ мискини,
Закоти ҳуснингизни ўзгага эҳсон қилиб кетманг.

Висола қилдингиз маҳрам — бу қулни сарбаланд
айлаб,
Яна Фурқатни ташлаб, ер била яксон қилиб
кетманг.

* * *

Оразинг эрур жаннат, чашма ҳуру ғулмонинг,
Қоматинг эрур тўби, хатти сабз райҳонинг.

Савби аҳмаринг акси гўйё маҳу хуршид,
Олама зиё берди, турфадур бу эҳсонинг.

Маҳв этиб халойиқни тўтидек калом айлаб,
Волау асир этти лаъли шаккарафшонинг.

Айланай ярошибдур мунча кўйлаки румий,
Ақлими тамом олди тугмаи гирибонинг.

Нега ҳусн аро Юсуф ўхшасун сенга, жоно,
Кўрмағум раво ҳаргиз бўлса ул ниғаҳбонинг.

Жонима жафо тигин чекма, эй кўзи жаллод,
Бас қилиб эди ул кун сурма ранг мижгонинг.

Айлади кўнгулларни дарду ғам гирифтори,
Тебратиб сабо очса сунбули паришонинг.

Насядур менга жаннат, нақд равзаи кўйинг,
Кавсарим шаробингдур, соқий хуру ғулмонинг.

Исмингни ҳуруфини чекти назм силкиға
Ҳамчунон гуҳар, Фурқат нотавону ҳайронинг.

* * *

Ҳажр ўтида шоми ғам куймоқ менго фан айладинг,
Васл шамъи бирла сен эл базми равшан айладинг.

Лоладек бағримға қўйдунг шевадин доғ узра доғ,
Лахзан дашти тағофулни нашиман айладинг.

Тиғи ҳасрат бирла қатл айлаб, аё хуршид рўй,
Чун шафақ оламни хунимдин музайян айладинг.

Новаки мижгон қошингни ёсидин пайваст этиб,
Кўксум, эй бедодгар, юз ерда равзан айладинг.

Ҳеч кофир даҳр аро қилмас мусулмон аҳлига
Зулм ила бедодлиғларким, менга сан айладинг.

Нахли қадди нилуфар пўша кўнгул ўлдинг асир,
На эдуб сарв орзу, на ёди савсан айладинг.

Ишқ майдони аро, Фурқат, мушаббак кўксунги,
Шўхларни ханжари нозиға жавшан айладинг.

* * *

Дилбаро, қилди мени кўб зору саргардон қошинг,
Ииғлатиб қилди кўзимнинг ёшини тўфон қошинг.

Кўзларинг икки тарафдин дам-бадам афсун қилур,
Эмди қўйғил деб ишорат айлади ёлғон қошинг.

Ҳар бири бир ханжари қотил эрур мижгонларинг,
Неча мендек бегунаҳнинг қонини тўккон қошинг.

Қурсанг, эй ғорат нигоҳ, бедодгар мижгон ўқин,
Жону дилдан ўткарур то сирғача паррон қошинг.

Ноз тахтида Азизи Мисри истиғно деди,
Келди элчи ҳинд элидин айлади меҳмон қошинг.

Ҳасрати бирла ҳамиша ўзи янглиғ хам этиб,
Қилди таъмири қадимни оқибат вайрон қошинг.

Эй қуёш юзлук пари, ҳар ойни бошида ҳилол,
Фурқатийдек бўлди кўргоч бесару сомон қошинг.

* * *

Зи басоратлар мени гулгун узоримни кўрунг,
Маст этар суҳбат элини чашми хуморимни кўрунг.

Раҳши нозимни суруб, тийри миҷам отсам агар,
Сайд ўлуру халқи жаҳон, қилғон шикоримни кўрунг.

Толиғим ҳамдам бўлубдур бахтиёрам негаким,
Шодлиғ бирла ўтар лайлу наҳоримни кўрунг.

Тишлари ёқути аҳмардур муҳаббат аҳлиға,
Мушку анбар яфроғи дорул-қароримни кўрунг.

На муносиб менгаким, Лайлини бир Мажнунни бор,
Турфа Лайли менга юз Мажнун широримни кўрунг.

Ним нигоҳимдин топарлар васл минг маҳжурлар,
Мисни айлар кимё авжи гузоримни кўрунг.

Роҳи ишқимда тушуб қилди фидойи жону дил,
Фурқатий озурда жоним дилфигоримни кўрунг.

* * *

Лабларинг остидаги холингдин айлансун қулунг,
Лоладек гул-гул руҳи олингдин айлансун қулунг.

Телба ошиқларга занжир икки ҳайдар кокулунг,
Дом этган сунбули долингдин айлансун қулунг.

Тонг насимидин дамодам ҳар тарафға ҳам бўлур,
Шоҳи гулдек қадди беҳолингдин айлансун қулунг.

Мақсадинг ошиқни васла еткуруб шод айламоқ,
Бу ҳавас йўлида омолингдин айлансун қулунг.

Инғлатиб ғам даштида бул Фурқатий девонани,
Оқибат бағрига солди доғи ҳижрон кокулунг.

* * *

Фарқи булдур Хизрдин, эй шўх, то аҳзар хатинг,
Хизрни маст этти лаълингдин тутиб, соғар хатинг.

Водийи ҳажрингда ҳайрон мен каби саргаштага
Васлингга йўл кўрсатур, андоғки пайгамбар хатинг.

Лола кўксин иштиёқида узоринг доғ этиб,
Нофа бағрин ёдида қон айлади анбар хатинг.

Айлади Мисри забуну Румдин олди хирож,
Оразинг майдонида жамъ айлабон лашкар хатинг.

Дафтари ҳуснингда килки сунъ райҳоний била
Икки сатра айламиш таҳрир бемистар хатинг.

Хўблиғ аҳди бақосин ошиқа билдиргали,
Айлади зоҳир юзинг миръотида жавҳар хатинг.

Икки золим кўзларингни айлаб ишқимга гувоҳ,
Бежарима қатл қилмоққа тутар маҳзар хатинг.

Насри тоир дейму ёхуд сояи боли ҳумо
Езди жаннат тўтисидек ё магар шаҳпар хатинг?

Фурқатийга бўса нархин охир арзон айлади
Чин диёридин келиб Рум узра савдогар хатинг.

* * *

Фироқинг бирла, эй золим, неча бағримни қон
қилдинг,
Ғаминг бирла яна кўз йўлларин оби равон
қилдинг.

Вафо кўз тутмагил харгизки, жуз ғаддорлиқ
йўқдур,
Фалакни умрлардур, эй кўнгул, кўп имтиҳон
қилдинг.

Кўзимнинг мактабидин тинмайин, эй тифл, ашк
оқар,
Сабаб на эрди, ҳайрат дарсини мунча равон
қилдинг?

Рафиқо, не эди мақсад жаҳона келмагингдинким,
Кетарда на аён моҳиятингни на ниҳон қилдинг.

Тириклик ҳосили шулдур, бузулмас деб гумон
этма,

Ажал торожидан оқил ҳавасдин хонумон қилдинг.

Дегил бўлмас агар доим муродинг муғбача ҳусни,
Нечун дайр ичра, Фурқат, хизмати пири муғон
қилдинг?

* * *

Эй хароби чашми шўхи нимхобинг мен сенинг,
Қил назар ҳолимгаким бўйла харобинг мен
сенинг...

Айладим бўса талаб, лаб очмадинг сўз арзага
Етти, аммо, интизори бир жазобинг мен сенинг.

Айласам бир лаҳза васлингда фароғат, айб эмас,
Умрлардур ҳажр аро тортган азобинг мен сенинг.

Лайли-ю Ширинга Мажнун бирла Фарҳод ўлса
боб,
Англаким ҳар бобдин ишқ ичра бобинг мен
сенинг.

Лабларинг ёқутиким, махзун кўнгулни қутидур,
Кел бериким, ташнаи ёқути нобинг мен сенинг...

Куйдиурсен табакай жоним итобу қаҳр ила,
Фурқатинг ўтида худ бағри кабобинг мен сенинг.

* * *

Руҳи мажруҳа ватандур хамлари ҳар кокулинг,
Раҳм қилгил, ёзма, эй шўҳи суманбар, кокулинг.

Шоҳи ҳинд шайдойидурким мулки ҳуснинг фатҳига,
Ҳар соридин даста-даста йиғди лашкар кокулинг.

Ё малоҳат мулки шоҳисан, шарофат нуридин
Бир хумо эрди бошингга ёзди шаҳпар кокулинг.

Дафтари ҳуснинг азал котиблари ёзмоқ учун
Сафҳаи рухсоринг узра қилди мистар кокулинг.

Хотирим айлаб паришон қилди бахтимни қаро,
Бошима ҳар дам солиб савдойи маҳшар кокулинг.

Эй, назокат гулшанида қоматинг сарви равон,
Наргиси шаҳло кўзингдур, сунбули тар кокулинг.

Нега топсун Фурқатий нозук белингким, толғуси
Ким, кўтарган чоғда бори бор гавҳар кокулинг.

* * *

Хулқи хуш йўқ сен каби жонона, айлансун қулинг,
Гар пари кўрса бўлур девона, айлансун қулинг.

Ё малаксен, ё пари, ёинки ғулмони беҳишт,
Ухшамассен ҳусн аро инсона, айлансун қулинг.

Раҳм қил ҳолимғаким бормен мусофир ҳам ғариб,
Масканимдур чуғздек вайрона, айлансун қулинг.

Ул куниким, бир кўриб, ишқингга бўлдим ошно,
То будам мен ақлидин бегона, айлансун қулинг.

Лофи ошиқликни сенга урмасун ҳар булҳавас,
Мен каби жон бермаси мардона, айлансун қулинг.

Дил била мунис бўлиб пайғаста андуҳу ғаминг,
Жон ила дарду ғаминг ҳамхона, айлансун қулинг.

Ермадинг бир тиг ила, эй гул, лабингнинг ёдида,
Ғунчадек тўлди бағирлар қона, айлансун қулинг.

Нега гул солмас ўзин йўлингга пойандоз этиб?
Сайри боғ этсанг юриб мастона, айлансун қулинг.

Хилватимни бир кеча шамъи рухинг бирла ёрут,
Жон қушини айлаин парвона, айлансун қулинг.

Утди умрим, оҳким, топмай вужудингдин сўроғ,
Ҳеч киши мендек эмас ҳайрона, айлансун қулинг,

Номи хўбинг ҳарфидин, Фурқат, чекиб зийнатфизо,
Риштаи назмиға чун дурдона, айлансун қулинг.

* * *

Қоматинг гулшандаги сарву сановбардин баланд,
Оразинг гулдин, хатинг райҳони аҳзардин баланд.

Лабларинг ҳайвон булоғи кокулинг зулмотида,
Дона холинг роҳбар Хизри паямбардин баланд.

Нозу истиғно била ҳар кимга боқиб сўзласанг,
Сен малоҳат бобида бу жумла дилбардин баланд.

Даста-даста кокулингни тебратур боди сабо,
Сунбули тардур агарчи мушқу анбардин баланд.

Раҳм айла, эй суманбар, ошиқи расволаринг
Ишқ ўтида ўртанур мурғи самандардин баланд.

Хира бўлди оразингдин офтоби ховарий,
Май ичиб чиқсанг баногаҳ моҳи анвардин баланд.

Орзу бирла халойиқ бош қўярлар йўлингга
Ким, ғубори мақдаминг тожи Сикандардин баланд.

Ним бисмил айладинг ҳар кимга қилдинг бир
нигоҳ,
Қош ила мижгонларинг юз тиғу ханжардин баланд.
Номи хўбингни эшитгондин бери Фурқат қулунг,
Бир нишонинг топмади излаб қаландардин баланд.

* * *

Ийдиким халқи жаҳонга бордурур рўзи саид,
Дилбаро, ҳар лаҳза бир кўрмак жамолинг менга
ийд.

Янги ой кўрган кишини истагайлар ийд учун,
Ораз очғилким, қошинг бир кўрмак айлармен умид.

Шодлиғдин кўз ёшим тарқатти васлинг муждасин,
Тифллар гўё югургай ийдин етгач навид.

Ийд айёми агар хурсанд қилмоқ истасанг,
Ҳажринга этма қарийбу қилма васлингдин банд.

Халқи олам ийди бир кунда тамом ўлғой, вале —
Оразинг кўргач бўлур ҳар кун мени ийдим жадид.

Туғмади даврон аноси ҳусн аро бир сен каби
Нодири асру ваҳиди даҳр фарзанди рашид.

Ийд мардумға агар чанди фароғат рўзидур,
Фурқатий берўзиға сенсиз эрур ёвмуш-шадид.

* * *

Айлама маълум ҳаргиз ағниёга эҳтиёж,
Балки қониё бўлсанг, этма подшога эҳтиёж.

Ошнолардин санга етмас вафо, ғайраз жафо,
Қилма равшан, э биродар, ошнога эҳтиёж.

Сенда гар бўлса таваккул шоҳлардин уз тамаъ,
Чунки шаҳлар қилғучидур авлиёга эҳтиёж.

Шахс эҳсонига кўнгул боғлама, эй бехирад,
Хор ўлурсан айласанг аҳли сахога эҳтиёж.

Ҳийладур зоҳид иши, андин дуо қилсанг умид,
Хомлиғдур айламоқ аҳли риёга эҳтиёж.

Ҳимматим шулким, агар дард айласа жоним ҳалок,
Бўлмагай дардим учун менда давога эҳтиёж.

Айлагил, Фурқат, тамошо даҳр атвориниким,
Этдилар охир расолар но расога эҳтиёж.

* * *

Биз истиғно эли, қичқирмоғон маъвога бормасмиз,
Агар чандики хирман айласа дунёга бормасмиз.

Агар лаб ташна қолсак филмасал сахройи оламда,
Малолат зоҳир этса мавж уран дарёга бормасмиз.

Умид этгонимиз аксар саодат бўтаи ҳақдин,
Агарчи мис эрурмиз қиммати тиллога бормасмиз.

Ҳамиша лоф урармиз халқ аро Фарғона мулкида,
Бағоят табъимиз озода деб, ҳар жога бормасмиз.

Ҳаво лойиға ботган моуманлик дўсти худбинким,
Ушандоғ кам зарофат маскани аъдоға бормасмиз.

Биз эллар — фақр элимиз, парча нонға сабр
айлармиз,
Ғараз дунё учун Искандару Дороға бормасмиз.

Эмасдур ончи асбоби жаҳонга фикримиз, Фурқат,
Вале кетгунча жуз андишаи фардоға бормасмиз.

* * *

Васл ароким, гул каби очтинг узор, эй сарвиноз,
Қилма кўнглум хори ҳижрондин фиғор, эй
сарвиноз.

Айласанг-чи кўзларим равшан, келиб наргис каби,
Тобакай тортай йўлингда интизор, эй сарвиноз,

Кетма кўздин нориким, бир дам жамолинг
кўрмасам,

Турғуси менда қачон сабру қарор, эй сарвиноз.

Ихтиёрим кетди қўлдин ул кун, андин бери
Тортадурмен нолаи беихтиёр, эй сарвиноз.

Тўтиёлиқға оқарғон кўзларимға кошки
Етса эрди доманингдин бир ғубор, эй сарвиноз.

Бу қаду рухсор ила кел боғ аро кўргиз хиром,
Сарв эгилсун ҳам гул ўлсун шармисор, эй
сарвиноз.

Ой юзингиз, Фурқатий, то субҳ йиғлаб ётмадим,
Бўлди авдоқким қаронғу кеча тор, эй сарвиноз.

* * *

Анбарин хаттики қилдинг ошкор, эй сарвиноз,
Кўрдиму чиқти кўнгуллардин ғубор, эй сарвиноз.

Кўксима ўқларки отдинг ғамзадин, пайконларинг
Чекмаким, жонимға қолсун ёдгор, эй сарвиноз.

Демадинг ҳаргизки: менсиз кечти аҳволинг нечук?
Тиғи ҳижронингдин эрдим дилфигор, эй сарвиноз.

Жаъди мушкинингдин очиб ҳар тараф марғулалар,
Айладинг бизни паришон рўзгор, эй сарвиноз.

Лаъли нобинг ҳасратидин ғунча янглиғ қон ютуб,
Гул юзинг ёдида чектим хор-зор, эй сарвиноз.

Иўқмен ўзда, хушима келганда келсанг ёдима,
Тортадурмен нолаи беихтиёр, эй сарвиноз.

Лоф урармиш гул тароват бобида гулшан аро,
Бир бориб юз очки, бўлсун шармисор, эй сарвиноз.

Хўбрўлардин мурувват гарчи ғайри расм эрур,
Мен хаёли хом этиб, уммидвор, эй сарвиноз.

Айғил охир бир кўриб, маҳзун кўнгулни сўрмасанг,
Тобакай тортай йўлингди интизор, эй сарвиноз.

Назмими силкиға чектим, Фурқатий, зийнат учун
Ҳарфи номинг мисли дурри шоҳвор, эй сарвиноз.

* * *

Бир боқиб жонимни олди наргиси хумморингиз,
Берди бир сўз ила қайтиб лаъли шаккарборингиз.

Лаҳза-лаҳза айлабон жон душманиға илтифот,
Мен каби маҳзунғаму юз жавру минг озорингиз?

Бош чекиб хуршид машриқдин валекин қилди паст
Барқ уруб мағриб саридин шуълан рухсорингиз.

Йўлингизга термулуб доим оқорди кўзларим,
Оҳ, қачон бўлғай муяссар давлати дийдорингиз.

Ииғлатиб булбул каби гул юзингизни жилваси,
Кумридек дар нола қилди шеваи рафторингиз.

Кунжи ғамда жавр ила бедодингиздин, эй пари,
Лабға жоним етти, олинг, бўлса шул даркорингиз.

Туздингиз хилват тутиб ағёр ила то сози базм,
Улди бемор ушбу ғамдин Фурқатий афгорингиз.

* * *

Уртанур токай фироқинг оташида жонимиз,
Жонимизга раҳм қил бўлсанг агар жононимиз.

Сен каби товус пайкар нега келтирсун хиром,
Чўғз қўнмас кўзга илмай кулбан вайронимиз.

Қайда бўлсанг гул юзинг ёдида ул ердур бизи —
Боғимиз, бўстонимиз ҳам равзан ризвонимиз.

Онқадар қилдинг жафою жаврлар, эй шўхким,
Онча бор эрди чекарга қолмади имконимиз.

Ноламиздин кечалар гардун қулоғи бўлди кар,
Оҳким, етмас сенга бир нолаю афгонимиз.

Сели ғам бедодидин ет додимизга, адл қил,
Сенки бордурсен малоҳат мулкида султонимиз.

Ҳар замон кўз бошингга сурсак агар бир важҳи бор
Зийнат ортар, кокулингга шонадур мижгонимиз.

Турмайин аҳдингда, паймонингни синдурдинг ахир,
На эди аввалда, Фурқат, аҳд ила паймонимиз.

* * *

Ишқ нэхор этгонимга қахр этиб, эй сарвиноз,
Жисм ила жопим итоб ўтиға то бердинг гудоз.

Ҳар неча элдин кўнгулда айласам пинҳон бу дард,
Ашки олу чехраи зардим этар ифшойи роз.

Ул куни гулгун кийиб миндинг саманди ноз уза
Қилдинг, эй қотил, кўнгул майдони ичра турктоз.

Қумри янглиғ иштиёқингда нечук қон йиғламай,
Сарв осо қад била бўлсанг кўзимға жилвасоз.

На эмиш ишқингда барбод айламок бир хонумон,
Сен каби махвашқа минг жон ўлса танда ёна оз.

Бир пари занжири зулфидин халос ўлмай хануз,
Зор кўнглум сен ситамгарга гирифтор ўлди боз.

Тийри афғонимғаким ҳар тун сурайёдур нишон,
Бежигарлар оҳидин албатта қилғил иҳтироз.

Ўзга дилбарларга нозебодур истиғно тўни,
Айланай, қаддингға лойиқ хилъати дебойи ноз.

Мунтазирликдин йўлингда ўзни туфроғ айлади,
Бир нигоҳинг бирла қилғил Фурқатийни сарфароз.

* * *

Кошки бир ерда бўлсак эрди жонон иккимиз,
Кўзи шум агёрлардин азда пинҳон иккимиз.

Ҳар замон даврон жафосидин қилибон бода нўш,
Мастликдин айласак қайғуни яксон иккимиз.

Даҳрнинг озоридин масти хароботий бўлуб,
Тарки ҳуш айлаб, бўлуб ул ерда ҳайрон иккимиз.

Қумриларни доғи ҳижронга гирифтор айлабон,
Ерга помол айласак сарви хиромон иккимиз.

Абри борон эрмас эрди ул баҳор айёмида
Рўзгорим сангдил бахтимға чандон йиғлади.

Юз ила кўзинг ғами овора қилди нечаким,
Сўзишимдин ўртаниб, шамъи шабистон йиғлади.

Келди қосид, кўрди сарғорғон узорим ҳажридин,
Номани бермасдин аввал тортиб афғон йиғлади.

Езди, ҳар лафзин ўқурда қон бўлуб оқти жигар,
Кўнглум ўртанди, бағир эзди, ҳамон жон йиғлади.

Сочрагон саҳни фалакка ҳар тараф эрмас шафақ,
Фурқатингда қон сочиб, шоми ғарибон йиғлади.

* * *

То сўзга лаб уярдинг, жоно, шакар тўкилди,
Ҳам айладинг табассум, мавжи гуҳар тўкилди.

Ойнаи жамолинг қандоғ сафолиғ эрди —
Ким, анга бир боқишда ерга назар тўкилди.

Шоҳона сайр қилдинг рафтор ила чаманда,
Гуллар шукуфасидин бошингға зар тўкилди.

Келмоққа ваъда бердинг, қон қилди интизоринг,
Еттим яқин ўларға, келким, жигар тўкилди.

Нозик белингдин оғуш этмоққа не ҳадим бор?
Густоҳ агарчи қучмай, банди камар тўкилди.

Дод илкидин фироқинг васлин, юзин кўролмай,
Йиғлаб сиришки қолмай, нури басар тўкилди.

Хуни дил ила ёзган номамни ҳар кабутар
Болиға боғлаган чоғ куйди-ю пар тўкилди.

Ол этти оразингни май тоби бўстонда,
Андоғки настаранға гул барги тар тўкилди.

Нашъа хумори ғамден йўқ ўзга Фурқат, оё,
Майхонан азалдин жоми қадар тўкилди.

* * *

Гул бара кўйлакка кийдинг камзиҳури қирмизи,
Иккисин зеболиғи ўтлара ёндирди бизи.

Васл аро ҳолимни сўрсанг, шул эрур мақсуди дил,
Деб эдим: жон топширай гар текса бошимга тизи.

Сен каби шаҳға на ҳаддим борки, бўлмоғ рўбарў,
Қулларингга арзи ҳол айтай агар келса кези.

Мунтазирликдин оқарди, бўлди нобино кўзум,
Равшан этсун, айланай, лутф эт, аёғингнинг изи.

Зор кўнгулдин жамолингни хаёли кетмасун,
Зиндалик менга маҳол ўлғай вагарна онсизи.

Шеван нозу тағофул бирла Фурқат ўтиға,
Куйдуруб, хокистарим совурдинг эй қози қизи.

* * *

Элга келди то баҳор айёми гар бўстон исн,
Ер кўйидин келур менга гули ризвон исн.

Гул исн истаб ҳамиша бормоғум, аҳбоблар,
Еткурур ҳар дам машомимға сабо жонон исн.

Ул санам қайда юз счиб, хат намоён айласа,
То қиёмат келгай ул ердин гулу райҳон исн.

Гул хазон этмоққа келса боғ аро бодисамум,
Булбули дил хастаға андин келур ҳижрон исн.

Ул ситамгар дарди ишқи бағрим эзди ончаким,
Ииғларимдин ер юзини тутди охир қон исн.

Кимга берса моҳрўйим муждасин ҳижрон туни,
Сонурам андоқки ул берди ўликка жон исн.

Гуссадин қон ютмайни найлай, жаҳон гулзоридин
Топмасам шўрида, Фурқат, бир гули хандон исн.

* * *

Чаман саҳнида дерлар сарв бирла ёсуман нозик,
Ғалатдур, қоматинг олдида гулдан пирахан нозик.

Қачон ул Юсуфи Мисрийда бу хусну малоҳат бор?
Фасоҳатда, сабоҳатда, ҳама тўғрида сан нозик.

Фалакни даврида кўп давр кечти даҳр золидин,
Вужуда келмади асло сенингдек оқ бадан нозик.

Камолингдин ҳаловат топмоғи жонларни ондинким,
Даҳон нозик, забон нозик, ки лаб нозик, сухан
нозик.

Қошинг саркашлик айлаб, қон тўкарга ўлтириб
эрди,
Нечук бўлдики, бош чекмиш кўзинга ул чафан
нозик.

Муносибдур сенингдек андалиби жаннатий, йўқса
Қачон бўлди жаҳон боғида ҳар зоғу заған нозик.

Қулунг, Фурқат, дилим дардини кўп ифшо
қилолмасмен,
Кўтармас табъи мавзунинг, анинг фикрича, сан
нозик.

* * *

Юзларингдин шарм этиб гулшанда, эй рухсор гул,
Кўринур ҳар йил баҳор айёмида бир бор гул.

Ваҳки, солмиш ўзини йўлингга пойандоз этиб,
Қўй қадам, гар жону дилдан бўлса миннатдор гул.

Лаб — гул, ораз — гул, бадан — гул, жабҳа — гул,
бир нахлдин
Эй, вужудинг гулшанида бор бе миқдор гул.

Даҳр гулзорида кўп гулларни кўрди эл вале —
Кўрмади сендек латифу нозику бехор гул.

Улмоғонмуди хижолатлар чекиб ўтган баҳор,
Боз бош чекмиш, уятмасдин, ажаб, беор гул.

Шул эди бу журмига лойиқ жазоким, боғбон
Боғлаб айлантурди чандон кўчау бозор гул.

Хилъатингдин бўлса озурда, нетонг, нозик
танинг —
Топқусидур, қарағил, ўз баргидан озор гул!

Этмади қатъи назар эл оразингдин гарчиким,
Ояти ҳубб ғунчасидин топти юз туммор гул.

Нега боқсун гул юзига, гул юзингсиз Фурқатий,
Чунки бордур ул тиканча, бўлса юз гулзор гул.

* * *

Чаманда ғунчадин бўйнингга тоқмишсан жарас,
булбул,
Магарким ўзга гулшан риҳлатин қилдинг ҳавас,
булбул.

Магар бўлдинг бараҳман, жоман азрак кийибдурсен,
Белингга боғла энди гулни торидин марас, булбул.

Баҳори, сунъи ҳақ файзи эрур гул ранг ила
жавшан,
Вагарна бўлғусидур бир хазондин хору-хас булбул.

Фигон беҳуда, жондин кечмагунча ошиқ ўлмассен,
Ўзини ўхшатиб парғона бўлмас ҳар магас булбул!

Урарсен ишқ лофин, шеваи одоб билмайсен,
Қилибсен олғоли ором гул шохин чакас, булбул.

Бу исён лаззатидурким, жудо бўлгон гулистондин,
Асири дом бўлдинг ҳам гирифтори қафас, булбул.

Сабоқ олиб ўқуғил матла ул-анвор Фурқатдин,
Бурунги файзи йўқ алҳонларингни айла бас, булбул.

* * *

Лабинг гунча, юзинг икки қизил гул,
Қадинг сарву сочинг гўёки сунбул.

Висолингга, нигоро, маҳрам эрдим,
Фироқингга нечук айлай таҳаммул?

Чу шавқим хомаси таҳрири лаълинг,
Қилиб доим ёзар хатти тасалсул.

Гулистондур жамолинг, эй париваш,
Мен они ишқида шўрида булбул.

Чу Юсуф ҳуснунга барча харидор,
Зулайходек тушуб кўнглига гулгул.

Чиқарга етти жон, жоно, ғамингда,
Бу ғамдин ёна жисмим ҳам тазоюл.

Гадо Фурқатни ҳолига карам қил,
Эрурсен подшоҳи ботаҳаммул.

* * *

Ишқингда куюб, жоно, хоки таҳи по бўлдум,
Совурди ғаминг боди алқисса фано бўлдум.

Ҳар кеча талаб айлаб даргоҳи илоҳидин,
Офтоби камолингни, машғули дуо бўлдум.

Юз жаҳду жадал бирла васлингға етушганда,
Минг қоҳиши ғам бирлан, найлайки, жудо бўлдум.

Ҳасратки, фалак кажрав комимни раео этмас,
Топмай чу илож анга ҳасрат била то бўлдум.

Сендин даме, эй дилбар, айрилгани тоқат йўқ,
Гардунни жафосидур бу ғамда адо бўлдум.

Жону дилим айтурлар бир-бирга видоъини,
Сен бирла кўнгул қолди, жон кетса ризо бўлдум.

Мақсуда етиб эрдим, не ҳодиса рў берди?
Ҳайрат била якбора андин гузаро бўлдум.

Ҳижронда қўярмусен ошиқни хароб айлаб?
Васлингға қарийб этгил, кўб бағри адо бўлдум.

Фурқатни қулумсен деб, бости кўзима муҳрин,
Ўзга юза боқмоқдин бил — кулли сиво бўлдум.

* * *

Оҳким ҳамдard йўқ, дард ошкор айлай десам,
Ёзғали шархи ғамимни ғамгусор айлай десам.

Ваҳшатим элдин буким, ваҳшидин ўлғаймен малул,
Еаҳшийлардек гар мақомим кўҳсор айлай десам.

Ихтиёрим буки, эл қўймас ғариб аҳеолима,
Утлуғ оҳим кечалар шамъи мазор айлай десам.

Боғ ила сахро кўнгулдин айламас ғам рафъини,
Сайри гул, ёр ила сайри лолазор айлай десам.

Ерсиз тарки диёр айлаб эдим, аҳбоблар,
Бор диёру, ёр йўқ, азми диёр айлай десам.

Ваҳки бир мушкул писанд ишқиға бўлмишман асир,
Бўлмагай манзури жон нақдин нисор айлай десам.

Ул париваш зулфининг савдосидин девонаман,
Тургали бир ерда имкон йўқ, қарор айлай десам.

Кеча элға нолаи беихтиёримдин малул,
Таркиға йўқ ихтиёрим ихтиёр айлай десам.

Дилдаги доғимни Фурқат лоладек ифшо қилур,
Қатра-қатра қон ёшим жўши баҳор айлай десам.

* * *

Тиғи ҳажрингда равому бағрим афгор айласам,
Жони зоримга ўзим ҳар лаҳза озор айласам?

Раҳминг асло келмади ишқингда, жоно, гарчиким,
Дилни сўзон, ўзни гирён, кўзни хунбор айласам.

Дарди хажринг торта-торта ончунон бўлдим наҳиф,
Танда дармон қолмадиким, нолаи зор айласам.

Гул юзингни ёдида қон йиғламоқ бўлди ишим,
Кўз ёшимдин, тонг эмас, оламини гулзор айласам.

Тоқат этмай, мунча тамкин бирла куйгай тўғлар,
Ўтлуғ ишқимдин агар бир шуъла изҳор айласам.

Ошиқи содиқлиғимға бовар айларсанму, ёр,
Қози муҳрин бостириб, хат бирла иқрор айласам?

Кўр бўлсун кўзларимким, ўзгага солсам назар,
Жонга ўт тушсун агар сендин бўлак ёр айласам.

Ҳам кўнгул юз пора бўлсун, майл қилса ўзгага,
Тил кесилсун ўзгага бир ҳарф гуфтор айласам.

Жондин айрилсун тану ё бир йўли синсун аёғ,
Ғайр кўйин бир қадам ҳар сори рафтор айласам.

Истарам ким, эй пари, ҳар эрта аврод ўрнига,
Исми аъзамдек отинг пайваста такрор айласам.

Эй пари, бўлғай қачон бир тори зулфингдин етар,
То жунун дафъи учун бўйнимга туммор айласам.

Фурқатинг даштида мен лаб ташна мундоғ оҳким,
Демадинг харгиз, ани шодоби дийдор айласам.

* * *

Аламлик қумриман, бир гул бадандин айрилиб
қолдим,
Назокатда қади сарви чамандин айрилиб қолдим.

Қафас байтул — ҳазан, Яъқубдек қон йиғласам
арзир,
Ушандоғ Юсуфи гул пираҳандин айрилиб қолдим.

Хати райҳон, сочи сунбул, лаби ғунча, кўзи наргис,
Қабо гул, кўйлаги барги сумандин айрилиб қолдим.

Агар ҳижрон қаронғусида йиғлаб ётсам айб эрмас,
Жамоли нури шамъи анжумандин айрилиб қолдим.

Қаро тошлар уруб кўксимга, фарёд айласам
камдур,
Тиши дурру лаби лаъли Ямандин айрилиб қолдим.

Мисоли зар агар сорғорса рухсорим ажаб
қилманг —
Ки, ул дониш айёри сиймтандин айрилиб қолдим.

Менга юз қўйди эмди ҳасратида талхком ўлмоқ,
Ҳаловат сўзлари, шаккаршикандин айрилиб
қолдим.

Пару болим тўкилди, масканим охир қафас бўлди,
Муҳаббат йўлида, Фурқат, ватандин айрилиб
қолдим.

* * *

Одам эрмас ҳар киши гар айламас ёд Андижон,
Чун мусофир хотирин айлаб турар шод Андижон.

Ақл чашми бирла боқсун зи басорат ўлсаким,
Балдан махруси Хўқанд ичра обод Андижон.

Шомдин то Рум ўз маҳрўйин айлаб жилвагар,
Мисрға еткурди бу маънида ирод Андижон.

Оташин киштила мулки Русия сайр айлагач,
Оҳи дардолуд ила дер эрди шаҳзод Андижон.

Дўна-дўна ҳамроҳина дер бу ишда ҳақ тонуқ,
Этти ҳасратға бани албатта муътод Андижон.

Тарк ўлмаз соқийи гулчеҳра бирла бодаси,
Откуча то субҳи маҳшар базм ижод Андижон.

Умри кечсун дашт аро Мажнун каби ҳар кимсае,
Қадрина етмой эдар ўлса ёмон од Андижон.

Узга мулк одамлари ҳаргиз таарруз этмангиз,
Банда имдодидин эрмас ул худодод Андижон.

Баски бир Юсуф каби Ширин адони ишқида,
Гўстарур Фурқат сенингдек неча Фарҳод Андижон.

* * *

Андалиби ҳайроналар ўлдилар бу доғлардан,
Бўлмади даме холи гулшанинг булоғлардан.

Ҳажр шоми юзлансанг ой каби юзинг очиб,
Қулбами қилур равшан машъалу чароғлардан.

Кокулунг фироқида реш-решдур кўнглум,
Чок-чок ҳам кўксум кам эмас тароғлардан.

Гўш этиб рақиб сўзин, қувлама эшикингни,
Қуллуғ ҳалқасин олма, ўргулай, қулоғлардан.

Соқиё, бошинг ҳаққи, бир қадаҳ карам қилғил,
Мен эдим асири ғам зори бедимоғлардан.

Ғам ели хазон айлаб етти жон машомиға,
Етмади насим харгиз гулшани фароғлардан.

Эй эрам паризоди, топмадим нишонингни,
Лабга жон етиб келди оқибат сўроғлардан.

Бўса бермайин бир йўл, минг йўли итоб айлар,
Айлама умид ҳаргиз бўсау қучоғлардан.

Телбалик билан шона кокулунгга қўл урди,
Беадаблик этмасди хўб эди бу соғлардан.

Еткуруб висолингга шод қил ҳазин кўнглум,
Тобакай юрай йиғлаб, Фурқатий, йироғлардан.

* * *

Ой каби чиқдинг қизориб, дилбарим, ҳаммомдин,
Тобдин айлаб арақлар орази гулфомдин.

Ҳайрат абрўсида ҳам бўлди ўшал тоқи сароб,
Илгидин тушгач, чиқиб совти надомат жомдин.

Маст жавлон жомидин, ёраб, жаҳон майдонида,
Кўрмасин саркашлик ҳаргиз тавсани айёмдин.

Қатра-қатра терлар оқиб муаттар айлади,
Ҳар тараф ҳаммом ичин ул, гул каби андомдин.

Жомаи заррин кийиб, кун чашмадин чиққон каби
Зоҳир ўлди ул қуёшим гўшаи ҳаммомдин.

Этти тоби гармхона кўзлари андоқ сузук,
Дам уролмайдуру киши наргис била бодомдин.

Нарм ўлиб зери зақан оҳ амрикон собунидин,
...ҳам кўрмишки Фурқат сабр ила оромдин.

* * *

Ул қаро кўз кўзларига сурма бежо тортадур,
Балки андин даҳр эли ортуқча гавго тортадур.

Қошлари остида гўё икки фаттон кўзлари
Икки ҳинду баччадурким ёндашиб ё тортадур.

Телбаланмиш зулфини сағдосидин девоналар,
Қайга борса ўлтуруб ерга чалипо тортадур.

Жон ила кўнгул талашур, эй санам, дарду гаминг.
Бирни сол кўнглумғаким, жон бирни танҳо
тортадур.

Кокулингдан бўй олган боғнинг тупроғидур,
Боғбон сотмоққа доим мушки соро тортадур.

Не билур Юсуфки, нозу ҳусн ила мағрурдур,
Ул қадарким ишқ дардини Зулайхо тортадур.

Ишқни пинҳон тутарға бўлма шайдо, э кўнгул,
Мушк пинҳон бўлса бўйи ошкоро тортадур.

Чархи кажрафторнинг бир шевасидин доғман,
Айшни нодон суруб, кулфатни доно тортадур.

Сориғ олтун касрати кўнгулни айлайдур қаро,
Чунки сафро бўлса голиб, ўзга савдо тортадур.

Бўлжаваслар торта олмас нозанинлар нозини, “
Фурқатийдек бекасу шўрида, расво тортадур.

* * *

Ииғламоқдин бир пари ҳажрида, эй аҳбоблар,
Унг кўзимдин оқди қону сўнггидин зардоблар.

Турралиғ зулфини ёдини қилиб бутхонада,
Тушти тарсоларни зуннориға печу тоблар.

Бехабар зоҳид санамлар ишқиға мункир ҳануз,
Қоши қайғуси била ҳам бўлса ҳам меҳроблар.

Айбим этма, соқие даврон аро маст ўлмасам,
Шарбати лаълидек эрмас бодаи ункоблар.

Қатра-қатра ашкими сочдим, ғамидин ҳар бири
Ишқнинг дарёсидиндур гавҳари ноёблар.

Кеча туш кўрдимки, зулфин тебратур эрди насим,
Қилди ошуфта димоғим бу паришон хоблар.

Гайр ила ёрим шароби ноб ичиб, мен Фурқатий
Рашк жомидин ичиб тонг отқуча хуноблар.

* * *

Бу баҳор айёми бўлди, келинг, эй аҳбоблар,
Боғ аро нўш айлайик биз ҳам шароби ноблар.

Эсди жонпарвар насим, бўлгоч булут қатра фишон,
Ғунчалар қулдию, юз очди гули сероблар.

Сарв уза қумри, гул узра андалиб афғонидин
Учди якбора чўчиб, наргис кўзидин хоблар.

Сабзалар узра мусалсал бўлди сунбул турраси,
Бир тараф савсан арссидин равондур облар.

Қони бир ёреки, гулгашт айласак қўл ушлашиб,
Беҳалал, оҳиста-оҳиста шаби маҳтоблар.

Лаългун соғарда, соқий, аргувоний бодани
Сибқориб бергум эрур, ғамдин дилим хуноблар.

Айб эмас, бош олмасам, Фурқат, нигор абрусидин
Ким сужуд этмабди, топса бу сифат меҳроблар?

* * *

Маҳвашо, сенсиз менга маҳзун қаронғу кечалар,
Ийғларам андоқки, ашкимдин улус сув кечалар.

Ҳуснингга баркаш қилурга тонгга тегру интизор,
Оч юзингким, кўкда ой бирла тарозу кечалар.

Едима холинг саводи тушгач, эй ваҳший нигоҳ,
Кўзларимга мутлақо келмайди уйқу кечалар.

Эй назокат гулшанида сарв қадди наврасим,
Тортарам қумри каби ҳажрингда ёҳу кечалар.

Ламъан ҳуснинг тушиб, солғай жаҳонга барқлар,
Раҳм қил жону жаҳонга, боқма кўзгу кечалар.

Дилбаро, васлинг муяссар бўлмаса йиғлаб ёнай,
Тобакай ҳажрингда оғушимда зону кечалар?

Йўл адошиб кўкда ой ҳоли паришон ўлмасун,
Бир мурувват кўргазу тарқатма гису кечалар.

Нўш этиб, ҳар қайдасан, ағёр ила гулгун шароб,
Рашкдин мунда ичиб мен заҳру қайғу кечалар.

Халқ ичига тушмасин ошуб, кўрдик деб ҳилол,
Кўчага чиқма, намоён этма абру кечалар.

Айларам то субҳ мен, йиғлаб, гирибонимни чок,
Айлабон сен ғайрни базмида кулгу кечалар.

Нега, Фурқат, чекмайин кунлар ғамингдин оҳким?
Муттасил афгон ишимдур сендин айру кечалар.

* * *

Бу ерга, шўх барно, бир келиб кет,
Худо ҳаққи, нигоро, бир келиб кет.

Юзинг гул, қоматинг шамшоди жаннат,
Аё зулфи сумансо, бир келиб кет.

Жамолинг соғиниб девона бўлдум,
Эрурмен зори танҳо, бир келиб кет.

Агарчанде бу ёна келмасанг ҳам,
Қилиб маҳзи тамошо, бир келиб кет.

Фидо бўлсун сенга бу жисму жоним,
На қилсанг қилғил, аммо бир келиб кет.

Улукға бир сўз ила жон берурсен,
Лаби лаълинг Масиҳо, бир келиб кет.

Жамолинг кўргали, эй дастан гул,
Бўлурмен турфа шайдо, бир келиб кет.

Аё эй қумрийи боғи маҳолат,
Аё эй қадди раъно, бир келиб кет.

Мурувват қил менга ҳуснунг закотин,
Бўлур дафъи балое, бир келиб кет.

Тунумдур тийрау ошуфта ҳолим,
Бўлуб ойдин мусаффо, бир келиб кет.

Ҳамиша мунтазир Фурқат ғуломинг —
Ки булсун дафъи савдо, бир келиб кет.

* * *

Шеван меҳру вафо дилдорлардиндур ғалат,
Зулфи сунбул орази гулнорлардиндур ғалат.

Айламас ҳаргиз мурувват ошнолар, ёрлар,
Айламоқ гашти вафо ағёрлардиндур ғалат.

Ҳар нафас юз минг жафога мубтало айлар кўзи,
Истамоқ хурсандлик хунхорлардиндур ғалат.

Лабларидин нўши дору айласанг уммидким,
Орзу этмоқ даво беморлардиндур ғалат.

Кеча-кундуз жон узар бечоралар бир пул учун,
Айламоқ чашми карам тужжорлардиндур ғалат.

Тошбағирлардин мурувват истамоғликдур хато,
Шишага раҳм айламоқ сангхорлардиндур ғалат.

Фисқ аҳлидин хато уммиди эҳсону сахо,
Зухду тақво истамоқ фужжорлардиндур ғалат.

Фурқат, абнон замондин шиква қилмоқлик на суд,
Чунки уммиди вафо ғаддорлардиндур ғалат.

* * *

Ерга помол ўлди гул сайри гулистон айлагач,
Гунча қон ютти яна лаълини хандон айлагач.

Ул бараҳманзода ҳар дам барқдек ўйнаб-кулар,
Йиғлатиб, кўз ёшими абри баҳорон айлагач.

Ақл ила ҳушим кетиб, ҳайратда қолдим ул даме
Бурқабин очиб юзин андак намоён айлагач.

Тутмиш олам арсасини сунбулу райҳон иси,
Хасталар кўнгли каби зулфин паришон айлагач.

Бўлди Мажнундек муқими дашти андуҳи фироқ,
Ҳар кишиким орзуйи васли жонон айлагач.

Чун нигор этмиш кўлин хун ила ийд ўлғон нигор,
Кўрсатиб бир йўл ҳилолин элни қурбон айлагач.

Фурқат, ул ошуби даврон этмади бир қатла ёд,
Бизни расвойи жаҳону зору ҳайрон айлагач.

* * *

Ойинаи жамолнинг фасли баҳор эмасму?
Гулшанда сарв қаддинг бир жилвазор эмасму?

Чоғлаб камони абрў мижгон ўқини боғлаб,
Чиқсанг миниб самандинг яхши шикор эмасму?

Зулфи сиёҳинг, эй гул, сунбул ақида айлар,
Дерлар, ғалат, халойиқ, мушки тотор эмасму?

Шаҳди висолнинг андоқ кавсар суйидин оқроқ,
Заҳри фироқнинг аммо оғуйи мор эмасму?

Жонимға ҳар жафо қил, кетма даме назардин,
Сенсиз фарохи олам кўзимға тор эмасму?

Айни саҳарда чеккан охимдан ихтироз эт,
Уртангай аҳли олам ўтлуғ шарор эмасму?

Жавринг ўқидин ўлди бағрим ҳазор пора,
Ҳар пораси ҳазорон андар ҳазор эмасму?

Қайда кетай бош олиб дарду аламларингдин,
Балойи ғам, нигоро, ҳар ерда бор эмасму?

Кўрсат ниқобинг очиб рухсори аҳмарингни,
Ойинавор Фурқат, кўб интизор эмасму?

* * *

Рамзи даҳонидин сўз, не дейки ҳеч асар йўқ,
Йўқ сўзни бор демоққа эл ичра мўътабар йўқ.

Шайдо кўнгул ўшал кун кетти бўлиб гирифтор,
Не бўлди, келмагидин то ҳоли бир хабар йўқ.

Юрса ўзини ташлаб, ҳар сори жилва бирлан,
Биллоҳки, озмаган дил, эзилмаган жигар йўқ.

Доим иши тағофул, қандоғ иложи охир,
Юз йўл ўлиб тирилса, ўтганда бир назар йўқ.

«Хўбларга зўру ё зар» — эл ичра бу масал бор,
Мен хастани, фиғонким, илгимда зўру зар йўқ.

Осон анинг висоли бўлмас экан муяссар,
Йўқ эрса, гарчи мушқил мен қилмаган ҳунар йўқ.

Найлайки, ҳақ яратмиш Фурқат мени сияҳрўз,
Шоимда бор узун тун, лекин анга саҳар йўқ.

МАСНАВИЙ ВАМАНЗУМ АСАРЛАР

ИЛМ ХОСИЯТИ

* * *

Дейин сўз илми хосиятидин,
Баён айлаб, анинг моҳиятидин.

Бу сўзни гўши бор одам эшитсун,
Ўзида ҳуши бор одам эшитсун!

Кўпайди илм ила ҳикмат жаҳонда,
Кўрунг ўтган замондин бу замонда.

Сикандарки жаҳонга шоҳ эрди,
Сипаҳ анжум, фалак хиргоҳ эрди.

Наким офоқ ародур баҳр ила бар,
Ҳама ўлмиш эди анга мусаххар.

Юруб барча ани ҳукми йўлиға,
Низоми мамлакат олди қўлиға.

Аниким, лашкари оламға тўлди,
Низоми забт ҳикмат бирла бўлди.

Бор эрди тўрт минг соҳиб заковат,
Ҳамниша хизматида аҳли ҳикмат.

Алар ҳар қайсиси монанд Арасту,
Хирадда балки Афлотунға қаршу.

Алар ичра эди лекин Фалотун
Жамии илму ҳикмат бирла афзун.

Қилиб бир неча ҳикмат ошкоро,
Ажалга қилғудек бўлди мадоро.

Неча илму неча фан, андин ижод,
Ўлуб хосиятидин олам обод.

Сикандар амри бирла ҳикмат ойин,
Қилиб ойина андоғким жаҳонбин.

Жаҳонда хоҳ баҳру хоҳ бардур,
Ушал ойина ичра жилвагардур.

Агар қилса жаҳонбинлиқ таманно,
Боқиб андин қилур эрди тамошо.

Кўрар эрди қилиб анга назора,
Вале йўқ эрди сўзлашмоққа чора.

Иложин аҳли ҳикмат қилмади ҳеч,
Қилурди, лек илмин билмади ҳеч.

Эрур шаҳларга лозим давлатидин,
Ўлур воқиф раият ҳолатидин.

Хабардор бўлса доим мамлакатдин,
Бериб нома, олиб сўз ҳар жиҳатдин.

Иироқ ерларга ёзмоқ бўлса мактуб,
Бориб келгунча ўтмишди замон кўп.

Зиҳи даврони фархўнда нишони,
Замон ўлди ўрусия замони.

Тараққий қилди кундан-кунга давлат,
Бўлуб қонун ила расми ҳукумат.

Топарга илмни айлар жадаллар,
Топиб, айлаб анинг бирла амаллар.

Бўлиб шул аср ҳикмат аҳли ҳадсиз,
Фатонат, аҳли донишманд ададсиз.

Улumu фанда Афлотундан афзал,
Камоли ақлу дониш бирла акмал.

Неча иш илм ила бунёд қилди,
Хусусан телегром ижод қилди.

Ки бир соатда ул соҳиб ҳунарлар,
Уч ойлик ердин олғайлар хабарлар.

Агар мағрибда бўлса кимса сокин,
Ани билмоқ эрур бир кузда мумкин.

Низом ўлди сипоҳлик ишига,
Етиб ҳам манфаатлар кўп кишига.

Хусусан нархиға аҳли тижорат,
Ироқ ердин берур анга башорат.

Масалким, Тошканддин олсалар мол,
Билиш лозимки, Масковда на минвол.

Юбориб ё бориб беҳбуда топса,
Бу савдосида яъни суд топса;

Бўлурлар телегром ила хабардор,
Билурлар нафъ ёинки зарар бор.

Бу ҳикмат Русиянинг давлатидин,
Бўлубдур илмни хосиятидин.

Сикандар давлатида аҳли Юнон,
Фалотун ҳам Арасту бирла Луқмон.

Фунуни телегроми билмадилар,
Магар илмини ҳосил қилмадилар.

Керак одамга қилғой илм ҳосил,
Жаҳондин ўтмагай то маҳз жоҳил.

Жаҳон басту кушоди илм бирла,
Надур дилни муроиди илм бирла.

Кўнгулларни сурури илмдандур,
Кўрар кўзларни нури илмдандур.

Керак ҳар илмдин бўлмоқ хабардор,
Бўлур ҳар қайси ўз вақтида даркор.

Дарго, Фурқатий, беилм қолдим,
Ўзимни жаҳл зиндонига солдим.

ВИСТАВКА ХУСУСИДА

Мингу саккиз юзу тўқсон эди йил,
Иккинчи сентябрь оий яна бил.

Кириб виставкани қилдик тамошо,
Ҳама ашё экан анда муҳайё.

Ажаб боғики, руҳафзо ҳавоси,
Эрам рашки насими жон физоси.

Оқиб ҳар соридин оби равонлар,
Эди андоғким ул жисм ичра жонлар.

Муаттар боғ саҳни очилиб гул,
Тамашобинлар эрди анда булбул.

Иморатлар ҳама зебою олий,
Десам бўлғай жаҳонда йўқ мисоли.

Мунингдек хуш хаво, хуш тарҳ боғи
Кими кўрмас, қолур кўксида доғи.

Қаю шаҳридаким бўлса ҳунарманд,
Ҳама келди, йироқ эрди агарчанд.

Жаҳонда кўрмаган асбоблардин,
Ажойиб нодиру ноёблардин.

Самарқанду Бухородин матон
Кетурдилар ҳама ўз ихтирон.

Ҳама ўз ихтиёри бирла келди,
Бу ерда нафъ кўрмоғини билди.

Бу нафъиким бўлур кўп ерга машҳур,
Некўлиғ васф ила тилда мазкур.

Газетлар ичра бўлғоч номи марқум,
Улуғлар ичра бўлғой боз маълум.

Ҳунарким васфи бўлса ҳар забонда,
Қилур кўп қадрлар пайдо жаҳонда.

Ҳунарварга етар кўп нафъ андин,
Бўлур сўнгра мақоми рафъ андин.

Келиб анда ҳунар комил қилурлар,
Кўруб кўб илмни ҳосил қилурлар.

Нечунким мунда мустаҳсан ҳунар кўб,
Ҳунар ойинида диққат асар кўб.

Кимиким бўлса донишманду оқил,
Ула илму хунарға кўнгли мойил.

Қилур кўп илмни ҳосил, кўрубон,
Кириб оҳиста-оҳиста юрубон.

Ипак мошинаси бирла тегирмон,
Кўр, анда айлади оламни ҳайрон.

Яна мошинаи оташ ароба
Турар ҳикмат тилисмоти масоба.

Үн ики оғзи бир мошиналик тўп,
Ажойиб тўп яна андин бўлак кўб.

Ажаб буким яна бир занг кўрдук,
Бир одамдин анинг вазинини сўрдук.

Деди: «Пут беш юз олтмиш бирдур они
Зиёд ўн беш қадоқ вазни гарони.

Садоси неча чақирим ерға кетгай,
Иироқ андин кишилар ҳам эшитгай».

Яна нажжор ишин осон қилурға,
Бўлуб мошиналар тахта тилурға.

Бир одамдин бўлак одам керакмас,
Қилурга арра, уста ҳам керакмас.

Тилур кўб тахталарни соат ўтмай,
Нечук соат, дейинким, фурсат ўтмай.

Мусулмон айлаган мошиналар ҳам
Бор эрди гарчи кўп, йўқдир агар кам.

Чиқиб дегрезлар асбоби бирла,
Қуюб чўян қозонлар тоби бирла.

Эл ичра ўзларин манзур қилди,
Баҳар ҳоли ҳунар машҳур қилди.

Яна мундин бўлак соҳиб ҳунарлар,
Тариқи илму фандин бохабарлар.

Келиб виставка ичра бўлдилар жамъ,
Бўлуб ҳар қайси гўё жамъ аро шамъ.

Қилубон ихтирои шайлар, аммо
Шабиҳи йўқ эди бир-бирға асло.

Кўруб Русиялар: аҳсан дедилар,
Мусулмондин ажаб бир фан дедилар.

ТОШКАНД ШАҲРИДАГИ ВИСТАВКА ХУСУСИДА

Учинчи кун яна қилдим тамошо,
Наким виставкада бордур саропо.

Бўлуб раҳбар менга ўз ихтиёрим,
Баногоҳ бир тараф тушди гузорим.

Бухоро халқини эркан макони,
Туруб қилдим назора бир замони.

Сипохийгарчилик асбобидин кўб,
Алардур бир-биридин дилға марғуб,

Дубулға бирла гурзию камарлар,
Совут, чоройнаю яхши сипарлар.

Қиличлар барча ўткур исфиҳоний,
Ики дамлик пичоқлар ардавоний.

Ипаклик иш ҳама нафтию атлас,
Чунончи беқасаб, шоҳию адрас.

Яна духоба бирла тосу кимхоб,
Ҳама зардўзию заррину зартоб...

...Яна Урганч элидин беадад мол,
Келибдур абришимлик иш била шол.

Гилему чекману мўйин калоба
Тағи от-аслаҳа бирла ароба.

Олачабоф ила оҳангар усто
Турубдур ишлашиб анда хамоно.

Кўринди бир тарафда теваю от,
Баси қилмоққа арзийди мубохот.

Турубдур бир ярим газ қадди тоти,
Ани сўрсам, деди: — қашқарнинг оти.

Юз эллик сўм баҳо қилмишлар онинг,
Деюрлар: — боз, кам қўймиш баҳонинг.

Яна бир ерда кўб одам турарлар,
Арода катта майдон от кўрарлар.

Зовутда тарқаган Иванов оти,
Ҳама този нажод онларни зоти.

Ададни қилмадим, лекин шумора
Ғунон эркан, бариси ранги қора.

Алардек яхши от камдур жаҳонда,
Бухоро, Хева бирла Туркмонда.

Яна мундин бўлак ҳам яхши кўб от,
Бўлак рангу, бўлак аслу, бўлак зот.

Чиқориб ўрта ерда кўрсатурлар,
Харидори агар бўлса сотурлар.

Яна кўрдим баҳойим жинси бисёр,
Ўлук баъзи, тирикдин баъзиси бор.

Тирикдин: тева, тоти, от ила хар,
Кийик бирла хўкуз ҳар қайси пар-пар.

Ўлуклардин палангу, хирсу тўнғуз,
Буғи боши бутоғлиқ анда мунғуз.

Яна тулку, бўлак неча баҳойим —
Вужудидур тирик ҳайъатда қойим.

Бу янглиғ кўб экан даррандалардин,
Ўлук, баъзи тирик паррандалардин.

Товуқ кабку ҳулар, ҳам ғоз, ўрдак,
Тазарву турна, лайлак бирла чуррак.

Яна тўтию қумрилар қафасда,
Турубдур овчи қушлар ҳам чакасда.

Чунончи баҳри лочин барча солгу,
Неча туйғуну бургут ҳам итолгу.

Қулоғи бир қаришлик този итлар,
Эрур воқиф анга овчи йигитлар.

Яна бир неча този бўйни боғлиқ,
Юрушда барчаси оҳу аёғлиқ.

Шикор асбоби алқисса мукамал
Баёнин қилмадим, лекин муфассал.

Эрур оқилға бу мужмал кифоя,
Сухан тафсили варна бениҳоя.

Забони хомани сўз қилса тақрир,
Газетда айларам минбаъд таҳрир.

ЯНА ВИСТАВКА ХУСУСИДА

Тамошойи учинчининг баёни
Қилур тақрир килкимни забони.

Ажойибларга кўп қилдук назора,
Иўқ эрди ҳеч бирисига шумора.

Ани юздин бирин кўз кўрмагандур,
Қулоқ ҳам отини эшитмагандур...

Чунончи олти милтиқлиқ жилов тўп
Отилса тушгай оламға талотўп.

Бир от бирла бўлур эрмиш хироми,
Экон ул тўпни метролиза номи.

Чиқармиш бир минутда тўрт юз ўқ,
Деди бир тўра: «Балким андин ортуқ».

Анга ўхшаш яна бир тўп дигар,
Вале мошинаси ғайри мукаррар.

Эрур ўн милалик айланса ҳар бор,
Баробар чиққуси ўн ўқ баякбор.

Чиқармиш бир минутда олти юз ўқ,
Хатоси бўлмаса мундин ками йўқ.

Ўтуб андин бир айвон сори юрдим,
Бориб ул ерда бир милтиқча кўрдим.

Қалам янглиғ эрур қадди саросар,
Яна катта-кичикликда баробар.

Келур тахминан ўттиз-қирқ мисқол,
Кўруб кўз бўлди ҳайрону хирад лол.

Баҳосин айламиш хат бирла маълум —
Ким олмоқ бўлса олсун тўрт юз сум.

Ўрусидур бу санъат хоҳ фаранги,
Учар нозикшунос одамни ҳанги.

Бу янглиғ кўп тағи нодир хунарлар,
Баҳосиға етишмас симу зарлар.

Чунончи икки фонус, аҳли хикмат
Ясабдурлар қилиб изҳор санъат.

Ёнар бефилта, бегугурт, беёғ,
Анга бир сим ишорат айлаган чоғ.

Йўқ аммо лампа янглиғ анда соя,
Шуон боғ аро айлар кифоя.

Эмасдур шамъ, ранги шуъласи оқ,
Латофатда яна андин маҳинроқ.

Тамошо айлаган они халойиқ
Дедилар: ҳар на ўз ақлиға лойиқ.

Дедилар баъзиким: «Бир мисға дору
Сурубдур, ул ёнар бўлса қаронғу».

Дедилар баъзиким: «Пулскадин тос,
Анга банд айламиш бир дона олмос.

Ушал олмос шом ўлганда бирдан,
Бериб шуъла қилур кўб ерни равшан».

Мани фаҳмимда, барқи телегром ул,
Ёнар дору билан бўлганда шом ул.

Нечунким сим боғлаб бир-бирига,
Сутун қўймишлар онинг ҳар ерига.

Ишорат айласа симни учидин,
Келур барқ анда дорунинг кучидин.

Кўруб санъат бу янглиғ ҳайратойин,
Қўлин тишлаб халойиқ қилди таҳсин.

Ажаб санъатки, бу дунёда камдур,
Вужуди келса ҳам ижода камдур.

Қаёнда жамъ бўлса тўрт одам,
Ваё икки киши бир ерда боҳам

Туруб виставка сўзин сўзлашурлар,
Яна кўрмакни бориб кўзлашурлар.

Деюрларким: «Ажойиб бир тамошо,
Зерикмас кимса кўрган бирла асло».

Ажойибдин на шайким тоғ аро бор,
Аларнинг бориси бу боғ аро бор.

Анинг минбаъди тафсилин ҳикоят
Қилурман гар худо қилса иноят...

ГИМНАЗИЯ

Қилиб таклиф бир зоти кироми,
Қириб гимназия кўрдук тамоми.

Дема, гимназияккм, бир гулистон,
Эрур ҳар ёна гулчинлар хироми.

Жаҳон илми гулининг накҳатидин
Муаттар анда ўғлонлар машоми.

Ки таҳсили улуму фан қилурға
Кўп ўлса: шод саъю эҳтимоми.

Биринчи дарсхона илми юнон,
Иккинчида ўқур лотин каломи.

Учинчи Русия қонун илми,
Ўқурлар ихтитому эътисоми.

Олиб тўртинчида таълими немис,
Ўқур бир жамъият анда мудоми.

Яна ўхшаш анга кўп дарсхона,
Фаромуш ўлди кўнглумдан асоми.

Маҳалликим ўлур ўн икки соат
Расад-ла тўп отиб кунни қиёми.

Чиқарлар барча ўғлонлар ошарға,
Эрур тайёр ўшал ерда таоми.

Мударрислар ягона илму фанда,
Этар мансух Афлотунни номи.

Дақойиқ арсаида барқ паймо,
Борисин тавсани фикри хироми.

Алар илмидин ижод ўлса тонг йўқ,
Сикандар кўзгуси, Жамшиди жоми.

Кириб алқисса ҳикматхона ичра
Ҳама илмини кўрдук телегроми.

Биллури софдин бир чарх кўрдук,
Чиқар айланса мисдин барқ фоми.

Тамошодин хирад кўзи қамошур,
Ҳама ашён ҳикмат издиҳоми.

Тилидин соири асбоби ҳикмат
Эшитмоқ мумкин Афлотун паёми.

Қолиб ҳайратда қилдук офаринлар
Бўлур мундоғ шаҳларни низоми.

Эсизким, бизни ўтмиш хону беглар
Кечиб ишратда зойиъ субҳу шоми.

Кетурмай ёнига бир аҳли дониш,
Ўзига хос этиб неча авоми.

Чу илму фазл элини тутмадилар,
Қилибон тарбиятда эҳтироми.

Ҳалал етгач қачон давлатларига,
Қилур торож молин ўз ғуломи.

Чу илм ахлиға парво қилса эрди
Бўлур эрдимуди давлатга ҳоми.

Далили равшан ушбудурки, дермиз
Ҳукумат қушга ўхшар, илм доми.

Бас эмди, ўлмасун воқеъ малолат
Агар кўпдур қилай сўз ихтитоми.

Ўлуб гулчини ибрат Фурқатийнинг
Бу гулшан сайрида шод ўлди коми.

АКТ МАЖЛИСИ ХУСУСИДА

Рақам бу сафҳага қилган нигориш,
Каломини қилур бўйла гузориш.

Суруб гимназия васфида хома,
Халойиққа ёзар бир тарз нома.

Бўлуб вақтики, акт мажлиси соз,
Қилурга имтиҳон расмини оғоз.

Ўшал гимназиянинг катта золи,
Музайян бўлди бир гулшан мисоли.

Гиёҳи сабз ила зийнат берибон,
Яна ҳар гўшага гуллар терибон.

Қўюб ул саҳн аро сандал ададсиз,
Ададлиғ бўлса ҳам бор эрди ҳадсиз.

Гиёҳи аксидин сарпўш сандал,
Эди гўё зумуррад ранги бахмал.

Қилиб атр ила хушбўй болаларму,
Гулоб эрдиму, ёким бўйи гулму?

Ҳама шогирд болаларнинг отоси,
Келиб ул ерға ҳам мушфиқ оноси.

Яна меҳмонлар эркак бирла хотун,
Ҳама донишда андоғким Фалотун.

Улуғлар бор эди ҳам анда ҳар хил,
Баёнга бўлмади фурсат батафсил.

Алар сандалда ўлтурди батадриж,
Бўлуб соминъ, такаллум айламай ҳеч.

Қилиб шогирдлар бир ерда тамкин,
Фалак саҳнида гўё иқди парвин.

Мударрислар тавозуълар қилибон,
Ҳама давр олиб ўлтурди келибон.

Кетурди бир мударрис чун мақола,
Ўзи тасниф қилгон бир рисола.

Ки ҳар тилда таворих номалардин,
Олиб сўз воқеъий ҳангомалардин.

Ҳикоя қайси тилдаким деди ул,
Сикандарни хусусида эди ул.

Сикандарким, бу Туркистонга келди,
Нечук келди, қаён борди, на қилди?

Тугатгач бу мударрис ўз китобин,
Иккинчи бошлади илми ҳисобин.

Қаю шогирд саъй айлаб фаровон
Ўқуғон бўлса, бўлди анга эҳсон.

Бериб яъни анга таърифнома,
Сурулган офарин ҳарфида хома.

Шаҳодатнома ўн тўққузга онинг,
Бу деб хатмонада олган нишонинг.

Ики бўлгон учун бор шуд мулло,
Ёзилди номига медали тилло.

Чолинди анда ҳар хил музиконлар,
Толиб андин ғизо руҳи равонлар.

Кўнгуллар савти бирла бўлди хуррам,
Фараҳлар етти чун айёми байрам...

Алар эрди агарчандики бола,
Буюк манзилга илм этти ҳавола.

Ушал мажлис аро ёшу қаридин,
Чиқиб овози аҳсан ҳар саридин.

Мусулмон халқимиздан толибул-илм
Бор эрди неча анда соҳиби ҳилм.

Туруб бир ерда қилдилар тамошо,
Демай таҳсиндин ўзга сўзни асло.

Бу услуб ила қонун турфа ишдур,
Тариқи илм аро зебо равишдур.

Зиҳи расму зиҳи ойини қонун,
Бўлур толибни саъйи андин афзун.

Бу сўзларни демоқдин шул муродим,
Кўп ўлди илм ўқурга эътиқодим.

Эмиш ҳар элға қадри илм боло,
Ўла олим мақоми баски аъло.

Кишиким илму фандин бохабардур,
Халойиққа бақадру мўътабардур.

Тирикликда кишиким қилса ҳар кор,
Ани осонлиғина илм даркор.

Жаҳон равшан зиёи илмдандур,
Кўнгул софи сафойи илмдандур.

Чироғ ўлса агар ҳар ким қўлида,
Хатар бўлмас қаронғуда йўлида.

Илоҳи, равшан этгил Фурқатийға,
Чироғи илм кўнглин зулматийға.

ТОШКАНД ШАҲРИДА БУЛҒОН НАҒМА БАЗМИ ХУСУСИДА

Эй суханвор, нуктарас аҳбоблар,
Фазл баҳрида дури ноёблар!

Арсан донишда чобук тозлар,
Илм ила фан бобида мумтозлар!

Эшитинг, афсонаи тақрир этай,
Назмни силки билан таҳрир этай.

Иилга минг саккиз юзу тўқсон эди,
Июль ойининг бири бўлгон эди.

Русия шаҳрини сайр айлар эдим,
Лекин андишамни хайр айлар эдим.

Иттифоқо, ул куни топиб хабар,
Айладим ярманка сориға гузар.

Тушти бир олий иморатга нигоҳ,
Русия халқига эркан базмгоҳ.

Билет олдим, анда ўлтурдим кириб,
Базм бунёд эттилар, кўрдим кириб.

Катта зал ичра ёқиб беҳад чироғ,
Тўрт тарафни айламишлар тархи боғ.

Яхши боқсам пардаи тасвир экан,
Парда узра нақшидин таъсир экан.

Кўп чироғдин уйни равшан қилдилар,
Чун чароғистони гулшан қилдилар.

Сандали тартиб ила барпо қилиб,
Яъни аъло авсату адно қилиб.

Бор учун ул базм аро хосу авом
Қилдилар махсус номерлик мақом.

Келдилар катта-кичик рус аҳлидин,
Немис ўлсин, ё француз аҳлидин...

Эркаку хотин яна кўп келдилар,
Сандалиларни нишиман қилдилар.

Жобажо ўлтурди келганлар ҳама,
Орзўйи базм қилганлар ҳама.

Бир бола, бир хотин аввал оз-оз
Бўлдилар анда чиқибон нағмасоз.

Баъдазон қилди ашула бир киши,
Нағма эрди ёнида бир зан иши.

Сўнгра чиқди бир қуёш рухсора зан,
Эгнига кийган эди кўк пираҳан...

Талъати гўёки эрди муштари,
Рашк этар кўрса жамолнини пари.

Қўлда хат, қилди ашула ноз ила,
Уртада танҳо, маҳин овоз ила.

Икки одам анга бўлди нағма соз,
Бири раёлу бири барбат навоз.

Нағмау овоз иков бир пардада,
Яъни савту соз иков бир пардада.

Завқ топти дил аларнинг созидин,
Шавқ топти жон мунинг овозидин.

Буйла савту созда моҳир кўруб,
Қилди истиҳсон ҳам эл қарс уруб.

Офарин овози тўлди золға,
Туштилар ҳам завқнок аҳволға.

Енди таъзим айлабон моҳи томом,
Гўйё ўз буржиға қилди хиром.

Чиқди ёна халқни толиб кўруб,
Завқини овозиға ғолиб кўруб.

Хониши дилсўз бунёд айлади,
Шавқ ўтини дилға муздод айлади.

Парда сори ёнди таъзим айлабон,
Қарс уруб эл қолди таслим айлабон.

Сўнгра чиқди бир йигит бир зан билан,
Нағма қилди савти шавқ афкан билан.

Нағмау хонишни додин бердилар,
Бу иков ҳам парда ичра кирдилар.

Икки зан чиқди, бири чолди раёл,
Бириси айтиб ашула бемисол.

Турди барбатни чалиб бир бола ҳам,
Ҳар учов кеткизди дарду ранжу ғам.

Офаринға элни қойил қилдилар,
Баъд ароға парда ҳойил қилдилар.

Бўлди ўтгач лаҳзан рафъи хижоб,
Ўрнидин турганлар ўлтурди шитоб.

Жамъи қизлар чиқди ўн бешдин зиёд,
Бир қари устода айлаб инқиёд.

Қилдилар хониш ҳама якбораси,
Сув бўлуб оқди жигарлар пораси.

Қўл билан усто маҳорат кўргузуб,
Яъни хонишға ишорат кўргузуб...

Анда ул ноз офарин таннозлар
Тэртишиб пасту баланд овозлар.

Чиқмай овози алар андозадин,
Айлади мафтун кўнгулни тозадин.

Онча мардумким тамошо айлади,
Борини овоз шайдо айлади.

Савт бирла ақлими лол этдилар,
Нағмадин кўнглумни беҳол этдилар.

Ҳеч ерда бўйла савт эшитмадим,
Хайриятким анда ўздин кетмадим.

Нағмасин вофирлиғиға офарин,
Савтға моҳирлиғиға офарин.

Кирдилар ичкори ул қизлар тамом,
Базм ҳам ул дам тугалди, вассалом.

Соати ўн бирғача базм этдилар,
Сўнгра эл ўз уйиға азм этдилар.

Лек мендин кетмиш эрди ақлу ҳуш,
Лаҳза-лаҳза шавқ ўти айларди жўш.

Қайта кўрмоқ мумкин ўлсайди, дебон,
Музтариб дил сокин ўлсайди, дебон.

Алғараз ул кеча, эй аҳбоблар,
Тонғача ўчди кўзимдин хоблар.

Дилда бордур холи ҳам бу орзу —
Ким, яна кўрмак қилурман жустижў.

**НАҒМА ВА НАҒМАГАР ВА АНИИГ
АСБОБИ
ВА УЛ НАҒМА ТАЪСИРИ
ХУСУСИДА**

Хирад гўшин қилинг, аҳбоблар, боз,
Қилур килким найн бир нағма оғоз.

Етуруб бир паёми нағма сизга,
Баён айлай мақоми нағма сизга.

На ерда нағмалик бўлса тамошо,
Қилур манзума бирла они иншо.

Тамошоларки аввал неча ёздим,
Газет бирла ани сизга чиқоздим.

Хусус икки тамошо аввал, охир,
Бири нағма, бири эрди театр.

Яна неча тамошоларни этдим,
Ажойиб нағмаларни кўб эшитдим.

Экандур нағмаи Русия дигар,
Ани асбоби ҳам ғайри мукаррар.

Муғанний айласа гар нағма оғоз,
Чиқар ҳар қайсидин бир бошқа овоз.

Эшитмоққа ҳама хомуш ўлурлар,
Баси лаззат топиб беҳуш ўлурлар.

Мусулмон ичра лекин нағма кўп бор,
Чунончи ғижжаку танбуру сетор.

Дутору арғанун, қонун ила руд,
Рубобу доира, чангу найу уд.

Вагарна кўб эрур нағма мақоми,
Эрур матлаъда мазкур они номи.

На суд аммоки йўқ устоди комил
Эмас таълими ҳам онинг таомил.

Агар бўлса расо нағма камоли,
Учар қушлар — тушар, бор эҳтимоли.

Насим оҳиста тўхтаб гўш тутқай,
Чаман сайрини билкулли унутқай.

Эшитса боғ аро қумри-ю булбул,
Иков кўнглиға тушкай шўру ғулғул.

Мисоли булдур андоғ нағмаларни,
Кумушлик сувларидек чашмаларни

Тагини майда тош тутганга ўхшар,
Ўшал тошдин секин ўтганга ўхшар.

Ваё дарёни бир мавжи латифи,
Ҳаво бирла бўлур чунким радифи.

Ўшал дарёни мавжидур табассум,
Қатиқ кулгуси қилгонда талотум.

Анингдек нағмалар ҳам жўш айлар,
Табассумдек гаҳи хомуш айлар.

Муганний нағма бирлан қилу қолин,
Хусусан билдирур ҳар навъи ҳолин.

Бирор одам агар ғамбода бўлса,
Ваё ғам қайдидин озода бўлса,

Ваё бўлса ўшал кулфат кашида,
Тирикликдин сами меҳнат чашида,

Ваё бад толиъидин бўлса ғамнок,
Ваё иқболи пастидин аламнок,

Ваё бўлса дилида шўри могом,
Бўлуб ул шўр ила ранжури мотам,

Ваёким бўлса анда шодмонлиқ,
Фалак даврида топиб комронлиқ;

Ваё бир дилрабоға ошиқ ўлса,
Анга на сўз дегони лойиқ ўлса,

Ўшал аҳволни айлаб баён ул,
Қилур мажлисдагиларға аён ул.

Дилида ҳарна сўз ўлса ниҳоний,
Дегай нағма забони бирла они.

Эшитганлар ани ҳолин билурлар,
Бағоят нашъалар ҳосил қилурлар.

Ўзимга тушти бир кун ушбу аҳвол,
Бор эркан нағма онинг оти раёл.

Эшиттим бир қиз анда баҳри хожот
Қилур нағма тили бирла муножот.

Ҳазин овоз ила йиглаб худоға,
Карам қил дер мени бағри адоға.

Мақомини қилур ҳар навъ бунёд,
Гаҳи қаттиқ фиғон, гаҳ нарми фарёд.

Гаҳи найдек чекар оҳиста нола,
Келтурур гоҳ наво машқин хаёла.

Менга ул нағма андоқ қилди таъсир,
Жигардин ўтти гўё тез пар тийр.

Ўшал дам бўлди ҳолотим дигар гун,
Тўлуб-тошти юрак монанди Жайхун.

Кўнгул эрди агарчи санги хора,
Эриб кўздин сиришк урди фавора.

Менга муставли ўлди гирия ул дам,
Гирибон ўлди кўз ёшим била нам.

Мен анда билдим ул кўнгулни ҳолин,
Ғаму шодию уммиду маолин.

Тилар кўнглум тағи ул ерга етсам,
Ўшал қизнинг муножотин эшитсам;

Етиб ул нағмадин жонимға роҳат,
Замони ўлтуруб топсам фароғат;

Ки онинг нағмаси жисмимда жондек,
Юрур таъсири ҳам раг ичра қондек.

Бас эмди, Фурқатий, нағма баёни,
Ажал берса агар хатти амони,

Юқорида деган икки тамошо
Газетда айлайн минбаъд иншо.

ШОИР АҲВОЛИ ВА ШЕЪР МУБОЛАҒАСИ ХУСУСИДА

Езай нуктаи шоир аҳволидин,
Баён айлабон қийл ила қолидин.

На хуш кўрса оламда таъриф этар,
Ани яхши сўз бирла тавсиф этар.

Агар бўлса хар ерда бир яхши жой,
Музайян иморат ва ёким сарой,

Ваё ўлса бир боғи олий мақом,
Киши бўлса хурсанд анда мудом,

Ваё ўлса саҳройи доман васиъ,
Кўруб бўлса хар кимнинг кўнгли рафнъ,

Ваё фазл ахлики, топган камол,
Ваё одаме бўлса сохибжамол,

Аларнинг хусусида шоир ҳамон
Демай яхши сўзни, нечук дер ёмон.

Чунончи саёҳатда Саъдий юруб,
Китобиға ёзди кўп ишлар кўруб.

Сафар айлади неча йил даҳр аро,
Қилиб неча кун сайр ҳар шаҳр аро.

Ушал шаҳарларда тамошо қилиб,
Туруб неча кун анда маъво қилиб;

Кўруб хар нечук мардум ойинини,
Алар расму қонун ила динини;

Таажжуб қилиб ёзди гаҳ наср ила,
Гаҳи назми тулу, гаҳи қаср ила.

Кими кўрмаган ишга қилса ажаб,
Бировдин ажабдур анга бесабаб.

Чунончи биз эллар мусулмон эли,
Хусусан, бир оз халқи фарғон эли.

Бориб Русия шаҳрида турмаган,
Алар расму тартибини кўрмаган.

Кўруб қолса ногоҳ имкон ўлуб,
Таажжуб қилур ақли ҳайрон ўлуб.

Агар шоир одам тамошо қилур,
Таажжуб кўруб, назм иншо қилур.

Балоғат эрур шеър оройиши,
Агар бўлса бир нуктаи кунжойиши.

Чунончи мусулмония шоирлари,
Ки шеър илмига моҳирлари.

Эди Ҳофизу Саъдий, Фирдавсий ҳам
Учов оти даҳр ичра бўлғон алам.

Деюб неча сўзларни ҳаддин баланд,
Сухандон кишиларга қилди писанд.

Балоғат чу бир жангу ҳангомада
Будур деди Фирдавсий «Шаҳнома»да:

«Зи сумми стурон дарин пахн дашт,
Замин шаш шуду осмон гашт ҳашт».

Балоғат била ушбу сўзларни дер,
Қачон осмон саккизу, олти ер?!

Ушал байт бизларга марғуб эрур,
Латофатлар анда бәсе кўп эрур.

Езармиз бәсе шод бўлса кўнгул,
Ваё ғамга муътод бўлса кўнгул.

На ҳол ўлса анга мувофиқ қилиб,
Яна рамзу мазмунига лойиқ қилиб.

Баҳар ҳол яхши сўз бўлса тақрир этиб,
Қилурмиз баён элга таҳрир этиб.

РУС АСКАРЛАРИ ТАЪРИФИДА

Кел, эй Фурқат, сўзунг жўши баҳор эт,
Газетлар сафҳасини лолазор эт!

Қилиб мансух Ҳиндистон газетин,
Гулистон айла Туркистон газетин.

Хаёл айлаб сабоға ҳамъинон бўл,
Қўпуб Манжурия сори равон бўл!

Тамошо айлагил Епониёни,
Юборди анда беш лак аждаҳони.

Ул аждарлар ҳама оташ фишондур,
Фалак барқи шароридин нишондур.

Зафар пайкар ўшал Русия аскар,
Ҳама разм озмо ҳарбий диловар...

Урушмоқдинки, андоқ қон тўкишти,
Шафақ гўё фалакдин ерга тушти.

Епон аҳлидин андоқ бўлди кушта,
Қўпуб ул кушталардин пушта-пушта.

Ер узра катта тўплар оташ афшон,
Еғиб ўқлар ҳаводин мисли борон.

Қиличлар шуъласидин ҳар шаби тор,
Чоқинлар ҳар тараф бўлди намудор.

Казаклар ончунон ёпонни чопти,
Ки ер саҳнин ўлуклар бирла ёпти.

Чиқориб таҳсин овозин заминлар,
Фалакдин келди савти офаришлар...

Қачон Дорою Искандар мунингдек,
Яна фағфур ила қайсар мунингдек

Нечаким, ҳарб майдонлар қурушмиш,
Қачон Русия аскардек урушмиш.

Алардин икки минг йилча ўтубдур,
Жаҳонни ному овози тутубдур.

Ажални илкидин қолиб амонда,
Агар бўлса эдилар бу замонда,

Бориб бир гўшада тургай эдилар,
Уруш ҳангомасин кўргай эдилар.

Кўриб Русиядан ул жангу фархош
Дер эдилар ҳама: шобош-шобош.

Ҳасад аҳли бу сўз тўғри демаслар,
Ки, ёпон бур халқидек эмаслар.

Нечунким, бур халқида ҳунар йўқ,
Яна ҳарбий улумидан асар йўқ.

Қолибдур гарбиясиз тоғ ичида,
Темурдек занг босиб тупроғ ичида.

Аларда ҳам уруш асбоби камдур,
Масалдурким: «Ақал ҳукми адамдур».

Будурким ёздим аҳволин аларнинг,
Нечук кўргузган ихмолин аларнинг.

Инглиз бурларнинг воқиятин,
Урушган чоғда бўлган ҳодисотин.

Газетларда ўқуб кўрдук, билурмиз,
Инглизга қачон таъна қилурмиз...

* * *

Демангким ақлу гидрокинг шошурдунг,
Ажаб Русия таърифин ошурдунг.

Эмас ёлғон агар таъриф қилсам,
Шукуҳу савлатин тавсиф қилсам.

Кимеким мард эрур инсоф лозим,
Билурға сўз дурин сарроф лозим.

Кимеким билди жуғрофия илмин,
Бу сўзга фикр этиб кўргузди ҳилмин.

Масофат баъдини андиша қилгай,
Расидин қанча йўл ёпонга билгай.

Расидин неча лак аскар чиқориб,
Алар андоғ олис ерларга бориб.

Неча чўлу биёбонлардин ошиб,
Олиб бормиш емак-ичмакни тошиб.

Оғир юклар борур ҳангоми ҳам бор,
Яна олоти ҳарб анжоми ҳам бор.

Бу иш Русия зўридин эмасму,
Алар табъи ғаюридин эмасму?

Бу ишни Европо халқи билурлар,
Ҳама инсоф этиб таҳсин қилурлар...

Бу сўзнинг рамзини доно билур бас,
Нечук оташга тоқат айлагай ҳас?!

Калит қилгон наҳос асбоб охир,
Чиқар асли тегиб тезоб охир.

Кел, эй Фурқат, сухани мухтасар қил,
Нечук бўлғай яна андин хабар қил!

СУВОРОВ ҲАҚИДА

Муғанний, нағмани кел айлаб оғоз,
Уруш оҳангида қил пардасин соз!

Театр базмини обод қилғил,
Тамошо аҳли кўнглин шод қилғил!

Суворовга муқаллид бир тамошо,
Эрур бошдин аёғи ҳайратафзо.

На ишким қилди ул ўтган замонда,
Анга бўлди муқаллид бу маконда.

Суворовким эмиш бир катта одам,
Баҳодирлиқ била машҳури олам.

Эмиш Русияга сардори лашкар,
Юруб амри била бисёр аскар.

Сипоҳилик ишига моҳир эркан,
Кўп ишлар доғи андин зоҳир эркан.

Утуб чун даври хотин подшони,
Ўтурди тахт узра ўғли они.

Зухур этди яна янги зақунлар,
Неча турлук русум ила фунунлар.

Суворовга бу иш манзур бўлмай,
Низомни тозадин масрур бўлмай.

Таарруз айлади бир неча изҳор,
Дебонким: бу нечук сўздур, нечук кор?

Бу еўз масмун ўлгач подшонинг,
Ҳақиқат айлади бу можоронинг.

Суворовни олиб ўзиға бир кун,
Дедиким: «Нав закунлар бирла қонун

Сенга маъқул эмас бўлса, ўзунг бил,
Кетиб бундин, бўлак ишни топиб қил!»

Сипоҳилик Суворов тарк этти,
Бор эрди ўзи қишлоқиға кетти.

Бориб, деҳқончиликни қилди анда,
Тириклик айлади монанди банда.

Инғиб ёш болаларни баъзи авқот,
Яғоч милтиқ бериб айларди саллот.

Аларға ўзини сар аскар айлаб,
Қилич чўпдин ўзига дарбар айлаб,

Бериб машқин низом ила юрушни,
Туруб милтиқ отарни ҳам урушни;

На иш бўлса ва лекин ҳар қаёнда,
Билур эрди турубон ул маконда.

Юрар эрди бўлуб бир расми одам,
Ушал қишлоқ халқи бирла боҳам

Чиқиб ул вақтда бир паҳлавони,
Жаҳонға номи шуҳрат топди они.

Фаранги эрди, аммо они зоти,
Баҳодир эрди кўп, Наполеон оти.

Уруш майдонида эрди ягона,
Анинг чун шуҳрати тўлди жаҳона;

Бориб кўп мамлакатга жанг қилди,
Тамоми Ёврупони танг қилди.

Қилиб ваҳм Австрия подшоҳи,
Наполеонни қилурға садди роҳи.

Ёзиб Русияни шоҳиға нома,
Етиб бу тарз нома ихтитома.

Ёзиб ул нома ичра бўлса на ҳол,
Ақидатлиқ кишидин қилди ирсол.

Замон саъд эрдию овони марғуб,
Етишди Русия шоҳиға мактуб.

Ўқуди Рим шоҳини номасини,
Наполеон айлаган ҳангомасини.

Битибдур: «Эй улусни подшоҳи,
Забунлар ҳомийси ҳам муттакоси.

Чиқибдур бир фарангийи забардаст,
Иш анга ҳар тарафда жанг пайваест.

Агарчи подшоҳ эрмас ул одам
Ва лекин подшолардин эмас кам.

Анингдек паҳлавон йўқ бу арода,
Уруш бобида Рустамдин зиёда.

Келур кўп жанг ила найранг андин,
Италиё, балки бизлар танг андин.

Таваққуъ ушбудур, эй шоҳ, сизга,
Суворовни юборинг эмди бизга.

Берайлик иккимиз ҳам анга лашкар,
Бўлуб жанг айласун сардори аскар».

Бу хат мазмунидин чун бўлди огоҳ,
Қабул этди наким ёзмиш эди шоҳ.

Суворовга навозиш нома ёзди,
Ғаму андуҳдин они чиқозди.

Қўйиб қўл, айлаб ул хатга нишона,
Ўз адютантидин қилди равона.

Юрубон ул Суворовга етишди,
Мулоқи ўлди, маъвосига тушти.

Деди: «Мен шоҳдин келган мулозим,
Мулозимлиғни этган ўзга лозим.

Навозишнома берди шоҳ сизга,
Ҳама ёзмишлари дилхоҳ сизга».

Суворов айди: «Мен бечора одам,
Менга деҳқончилик кори мусаллам.

Ушал айғон Суворов мен эмасман,
Қилинг бовар, бунн ёлғон демасман.

Қила билмас сипоҳилик ишини,
На қилсин мен каби қари кишини».

Деди қосидки: «Иўқ-йўқ сизга мактуб,
Ёзилган сўз тамоми сизга мансуб».

Қилиб бу тарзда ҳангома охир,
Суворов қўлга олди нома охир.

Эрур туғроси мазмуни навозиш,
Сарапо лутф ила топган тарозиш.

Уқуб анда Суворов шод бўлди,
Бузулган хотири обод бўлди.

Дуо қилди бориб оқ подшони,
Туруб хизматда бир мунча замони.

Ушал хизмат учун маъмур бўлди,
Карамлар кўп кўруб масрур бўлди.

Бўлуб Русияга сардори лашкар,
Бериб Авистрия шоҳи аскар.

Қилиб саъю тараддуд хаттил имкон,
Равона бўлди андин шаҳри Милон.

Фарангилар била жанг айламоққа,
Алар аҳволини танг айламоққа.

Қўшулуб руси бирла руми сарбоз,
Етиб Милонга қилди жанг оғоз.

Уруштилар фаранги бирла чандон,
Ким онинг йўқ баён этмоққа имкон.

Фаранги тоқат этмай қочти охир,
Қаро тупроқ бошиға сочти охир.

Бўлуб холи алардин шаҳри Милон,
Халойиқ бўлдилар кўп шоду хандон.

Кириб Милонни лашкаргоҳ қилди,
Улуғларни ҳама огоҳ қилди.

Бор эрди анда бир шўхи дилором,
Эди Маркиза Нипули анга ном.

Эди ул шаҳр аро беклар каби ул,
Ҳама бекларни балким матлаби ул.

Турур эрди ўзининг масканида,
Ақиқу лаъл гўё маъданида.

Хабар келди Суворов мунда келгай,
Келиб суҳбат дами сиз бирла қилгой.

Етиб Маркиза Нипулига бу сўз,
Тутар эрди Суворов йўлида кўз.

Ишониб, гаҳ ишонмай турди анда,
Ким онинг келмиши деб бизга қанда.

Суворов келди-келди деб ўшал дам,
Хабар берди югуриб неча одам.

Суворов ҳам етиб келди ўшал ҳол,
Бировни айлабон ўзиға тимсол.

Бўлак одам миниб олтун ароба,
Бўлуб афти Суворовға масоба.

Суворов бир неча одам арода,
Юруб келди ўшал ерға пиёда.

Туруб Маркиза Нипули кўрушти,
Саломатлиқ сўраб бирдам турушти.

Қилиб хурсандлиғ изҳорлиғлар,
Яна изҳору миннатдорлиғлар,

Бўлуб бир неча соат анда дамсоз,
Муҳаббат қилдилар бир-бирға оғоз.

Тутуб Маркиза Нипули ошнолиқ,
Суворовға қилиб ширин адолиқ,

Дедиким: «Келдингиз ушбу арода,
Ароба узра ўлтурмай пиёда.

Бўлак одамни айлаб ўзингиздек,
Юзи онинг баайни юзингиздек».

Ароба узра они ўтқузубон,
Суворов деб ҳамага кўргузубон.

Анга таъзим қилди барча одам,
Тутушди доғи билмасдин мукаррам.

Анингчун бир жарима жазм этарсиз,
Хотунлар бирла сўзлаб базм этарсиз.

Туруб эрди Суворов боқиб ул дам,
Қабул этмай дебон: «Ман қари одам».

Туруб Маркиза Нипули ўшал дам,
Кетурди бир катта хотунни боҳам.

Экон Маркиза Нипулиға хола,
Келиб машғул бўлди қилу қола.

Яқин олиб Суворовга ўзини,
Деди кўнглидаги ҳарна сўзини.

Бу аснода келибон тўрт хотун,
Суворовни ароға олдилар чун.

Сўз айтиб ҳар бириси ҳар саридин,
Қутулдуқ деб фарангий лакшкаридин.

Қилишиб анда миннатдорлиғлар,
Добонким: «Қилдингиз гамхорлиғлар».

Суворовни ҳама олди ароға,
Қулоғи бўлди кар бу можароға.

Кулуб Маркиза Нипули йироғдин,
Тамошо айлабон турди қироғдин.

Магар ичкаридан бўлдимү имо,
Турушуб кетди хотинлар ҳамоно.

Суворов чун ўзин ичкари олди,
Ароға кантрак деб парда солди.

Бурунғидан наким марқум этарлар,
Замона аҳлиға маълум этарлар.

МУХАММАСЛАР, МУСАДДАС, МУСТАЗОД

Дўстлар, айшу тараб, фасли баҳор истар кўнгул,
Ҳар куни саҳрода сайри лолазор истар кўнгул,
Айламак ҳар сори оҳулар шикор истар кўнгул,
Кабк рафторин кўрарға кўҳсор истар кўнгул,
Доғи хурсанд этгуси ҳар не ки бор истар кўнгул.

Гашт қилсанг аҳли дониш бир неча аҳбоб ила,
Тўла бўлса шишалар доим шароби ноб ила,
Гул яқоסי масканинг ўлса канори об ила,
Бодан гулранг тортиб, ўлтуриб одоб ила,
Ғусса дардин айлабон дафъи хумор истар кўнгул.

Мутриби хуш лахжалар танбурини соз айласа,
Рухпарвар байт ўқуб, хиргоҳи овоз айласа,
Гоҳи «Мискин» машқию, гоҳи «Чапандоз» айласа,
Етса анжомиға ул ғайрини оғоз айласа,
Гоҳи қонун, гоҳи ғижжак, гаҳ дутор истар кўнгул.

Мунисинг бўлса ҳамиша бир вафо густар нигор,
Ўзга фан этган виқору айлаган тамкин шиор,
Бўлсанг онинг васли бирла комрону комкор,
Шавқинг ошиб, бўйниға қўл ташлабон беихтиёр,
Бўса лаълидин олиб, қилмоқ канор истар кўнгул.

Тортибон гаҳ ғабабидин, гаҳ узоридин ўпуб,
Ислаб-ислаб гоҳи ул чашми хуморидин ўпуб,
Кўзни суртуб, гоҳи хатти мушкборидин ўпуб,
Гаҳ гирибонин очиб, кўксида норидин ўпуб,
Бош қўуб, тизиға этмак жон нисор истар кўнгул.

Солмаса чархи фалак давронимиз ичра ҳалал,
Айлабон боғи ҳаётимиз хазон боди ажал,
Кўргузуб юз жаҳд айёми баҳор ўтмай жадал,
Сайр қилсак, ҳар баҳор айёми саҳрою жабал,
Чун зиёрат этмак асҳоби кибор истар кўнгул.

Неча кун маҳтоб тунларда олиб тарфи чаман,
Тонггача гуллар аросида тузулса анжуман,
Ой каби қилса мунаввар боғ саҳнин настаран,
Ерга нақш ўлса саросар сояи барги суман,
Устиға қилмоқ хино бирла нигор истар кўнгул.

Гар фалак кажравлиғидин бахт ёвар бўлмаса,
Ҳамнишиним ҳар кеча бир моҳ пайкар бўлмаса,
Оразидин байтул эҳзоним мунаввар бўлмаса,
Мунча қилгон орзулардин муяссар бўлмаса,
Фурқатий, узлат учун бир кунжи ғор истар кўнгул.

* * *

Эй кўнгул хушёр бўл, бу кеча ёр ўйнабтулар,
Қоши ё, кифрик синон, кўзи хумор ўйнабтулар,
Зулф чин — чин маҳжабин, зебо нигор ўйнабтулар,
Аҳли мажлисидин олиб сабру қарор ўйнабтулар,
Ўзгача рафтор ила мастонавор ўйнабтулар.

Гўйё келмиш эрамни боғидин зебо пари,
Е магар Кашмирдин маҳбубан афсунгари,
Шоҳи тўн, гулбарра кўйлак, гард берди маъжари,

Бу назокат бирла ул маҳбубларни сарвари,
Шўхлиғидин усруку беихтиёр ўйнабтулар.

Ёраб, ул ой бирла бўлди бу кечаким, боданўш,
Ҳар замон майхона соридин келур жўшу хурўш,
Қолмади сабру сукун кўнглумда ҳам бошимда ҳуш,
Лаҳза-лаҳза ун чекорман, бўлғомен гоҳе хамуш,
Анда мендек хастадин айлаб гузор ўйнабтулар.

Бода тобидин қизортиб ул юзи гулфомни,
Еткурар ҳар дам кўнгулга зулмдин пайғомни,
Маст ўлуб, ҳар ён суруб дурда май ошомни,
Арбада ошиб ушотиб шиша бирла жомни,
Ҳаддин оша маҳв ўлуб беихтиёр ўйнабтулар.

Масти бепарво бўлуб сайри гулистон айламиш,
Ханда айлаб гунчаларни бағрини қон айламиш,
Зулфини торин очиб сунбул паришон айламиш,
Қумрини зор ингротиб, булбулни нолон айламиш,
Мундайин ошуб ила ул гулузор ўйнабтулар.

Эл ичида ҳусн аро султонлиғин машҳур этиб,
Даргоҳиға бехирад аҳлини ваҳ манзур этиб,
Ишқида мендек гадони хастаи маҳжур этиб,
Маҳз истиғно учун бас ўзни элдин дур этиб,
Азми саҳро айлабон майли шикор ўйнабтулар.

Гоҳ-гоҳе юз очиб хайли балони қўзғотиб,
Шаъбада оғоз этиб, гаҳ ғамза ўқини отиб,
Мастликдин гоҳе ҳар ёна самандин ўйнотиб,
Жонситон тигини гоҳе қон тўкарга ўргатиб,
Фурқатий, майдон аро чобуксувор ўйнабтулар.

* * *

Киши ҳолимни билмас, меҳрибонидин адашганман,
Ватан оворадурмен, дўстонидин адашганман,

Ватансиз бенаводурмен, маконидин адашганман,
Ғариби кўйи ғурбат, хонумонидин адашганман,
Ваё бир мурғи ваҳший ошиёнидин адашганман.

Бошимда дам-бадам бир кулфати дигар макон
айлар,

Дилимни ҳар нафас андуҳи дигар остон айлар,
Фалак пайваста тийри ғамға кўксумни нишон
айлар,

Тирикман зоҳирида, халқ бир одам гумон айлар,
Валекин ҳоли сурат танда жонидин адашганман.

Ғарибу бекасу сарсонлиғимни боиси шулдур,
Ҳазину хастау гирёнлиғимни боиси шулдур,
Жаҳон оваран ҳайронлиғимни боиси шулдур,
Харобу бесару сомонлиғимни боиси шулдур,
Ки, бир соҳиб каромат остонидин адашганман.

Бўлубман ошиқи шўридан бир нозанин дилбар,
Фироқида дилим ғамнок, бағрим чок, чашмим тар,
Танам хошокидин шуъла урар ишқ оташи яксар,
Муҳаббат ўтида куйгоч, бўлуб бир тўда хокистар,
Фано боди тегиб ному нишонидин адашганман.

Кезиб дашти биёбон баҳру барлар йиғласам, тонг
йўқ,

Тўқуб ёш ўрниға кўздин гуҳарлар йиғласам, тонг
йўқ,

Маломат зоҳир этмонг, ҳамсафарлар, йиғласам,
тонг йўқ,

Чекиб булбул каби афгон саҳарлар йиғласам,
тонг йўқ —

Ки, келди фасли гул, мен гулситонидин
адашганман.

Менга қор этти даврон инқилоби, на илож айлай?
Насиб ўлди мазаллат хўрду хоби, на илож айлай?
Қолибмен ташна, йўқ бир коса оби, на илож айлай?
Бошимга тушти ғурбат офтоби, на илож айлай?
Фалакни гардишидин соябонидин адашганман.

Лақаб ҳар кимсага мардум ба қадри одатий дерлар,
Ушал ким анжуманда ўтса умри суҳбатий дерлар,
Фано кўйида кимки муътакифдур хилватий дерлар,
Замон аҳли бу боисдин тахаллус Фурқатий дерлар,
Неча йилдур бир ошуби замонидин адашганман.

* * *

Манам шўрида булбул бўстонидин адашганман,
Юзи гул, қомати сарви равонидин адашганман,
Дилим ҳажри-ла қондур, дилситонидин адашганман,
Ғариби кўйи ғурбат хонумонидин адашганман,
Ваё бир мурғи ваҳший ошёнидин адашганман,

Нетонгким, лаъли ёди ғунчадек бағримни қон
айлар,

Хаёли наргиси андоқ наҳифу нотавон айлар,
Ниҳони куйдириб ҳажр ўти пўсту устухон айлар,
Тирикман зоҳир аммо, халқ бир одам гумон айлар,
Ва гар на маҳз сурат танда жонидин адашганман.

Бошимда хуш йўқ, ҳайронлиғимнинг боиси шулдур,
Кетиб ақлу хирад, нодонлиғимнинг боиси шулдур,
Етим қўзи каби нолонлиғимнинг боиси шулдур,
Харобу, бесару сомонлиғимнинг боиси шулдур,
Ки бир соҳиб каромат остонидин адашганман.

Биёбон гардиман Мажнун каби бир Лайли ёдида,
Бўлуб ошуфта занжири жунун бастаи кушодида,
Қилурмиш қатъ раҳ ҳар кимса охир ўз муродида,
Югурсам ҳар тарафга айб қилманглар бу водийда,
Мисоли телба итмен корвонидин адашганман.

Маломат ўқларидин дилфигору сийна чок охир,
Иқилди нотавонлиқ бирла жисми дарднок охир,
Худоға шукрим, кетдим анинг йўлида пок охир,
Муҳаббат ўтида куйгач, бўлуб бир тўда хок охир,
Фано боди тегиб ному нишонидин адашганман.

Қилиб ёд ўтган умримни чаман оби равонидин,
Муҳаббатноларни ёд олиб савсан забонидин,
Тикан захмини англаб ғунчани қонлиғ даҳонидин,
Уқуб гул дафтарини бир варақ фасли хазонидин,
Жаҳон боғида булбулдек фиғонидин адашганман.

Саёдат чархини меҳри, асолат авжини моҳи,
Шоҳи мулки фано курсию шамси арш хиргоҳи,
Етушмас хоки қўйиға Сикандар ҳашмати жоҳи,
Тариқат мулкани шоҳи, ҳақиқат сиррин огоҳи,
Ушандоқ пири комил хондонидин адашганман.

Кўнгулни эл диёри ичра бедоғ, ибтиҳож айлай,
Бориб кимға ғарблиқ бирла арзи ихтиёж айлай?
На суд андинки шарҳи дostonим юз қулоч айлай?
Бошимға тушти ғурбат офтоби на илож айлай?
Фалокни гардишидин соябонимдин адашганман.

Қадимни хам кўронлар ишқ бори меҳнати дерлар,
Танимда нотавонлиқ боиси ғам касрати дерлар,
Қаёнда бўлса бир ғурбаткашида улфатий дерлар,
Замона аҳли мухлис, бу сабабдин Фурқатий дерлар,
Неча йилдур бир ошуби замонидин адашганман.

* * *

Сайдинг қўябер, сайёд, сайёра экан мендек,
Ол домини бўйнидин, бечора экан мендек,
Ўз ёрини топмасдан овора экан мендек,
Иқболи нигун, бахти ҳам қора экан мендек,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Кес риштаниким, қилсун чаппаклар отиб жаста,
Ҳажрида алам тортиб, бўлди жигари хаста.
Тоғларға чиқиб бўлсун ёри била пайваста,
Кел, қўйма бало доми бирла они по баста,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Беш кун сени даврингда бечора хиром этсун,
Оҳулар ила ўйнаб, айшини мудом этсун,
Ёмғур суви тўлганда, тоғ лолани жом этсун,
Ҳаққингга дуо айлаб, умрини тамом этсун,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Саргашта бу водийда бир бошига раҳм эткил,
Иўқ тоқати бандингга, бардошига раҳм эткил,
Инглаб сенга термулур, кўз ёшига раҳм эткил,
Раҳм этмасанг ўзига, йўлдошига раҳм эткил,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Тоғда очилиб лола, ер сабза баҳор ўлса,
Охир бу нечук бедод, олам анга тор ўлса?
Чиқмай деса жойиндин, узлатда фиғор ўлса,
Гар чиқса баногоҳи доминга дучор ўлса,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек,

Бечорани зулм айлаб, қўл-бўйнини боғлабсан,
Ҳар сори чекиб-судраб, ўлдиргали чоғлабсан,
Кўксини жафо бирла лола каби доғлабсан,
Сот менга, агар қасдинг олғувчи сўроғлабсан,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Иўқ ҳуши, пари теккан девонаға ўхшайдур,
Кўз ёши яна тўлган паймонаға ўхшайдур,
Ғам сели билан кўнгли вайронаға ўхшайдур,
Фурқатда бу Саъдулло ҳайронаға ўхшайдур,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

* * *

Ақлимни олди, ҳайратга солди бир турфа жонон,
султони хўбон,
Ул бир табассум, айлаб такаллум, чун моҳи тобон,
бўлди намоён.
Соқибе эрмиш, жонимға кирмиш, қонимни термиш
пайкони тийри,
Мадди нигоҳи, жавшан сиёҳи, икки сипоҳи тан
этти вайрон.
Монандан гул, чун шохи сунбул, айлаб тазалзул
келди нигорим,
Очиб юзини, ташлаб ўзини, қошу кўзини
жавлон берибон;
Аҳволи зорим, сориг узорим, лутф айла, ёрим,
айлаб тамошо;
Билдию сўрди, бу навъи кўрди, бир лаҳза турди
менга боқибон.
Нозу фироқи, васл иштиёқи, бир зарра боқи
қўймай вужудим —

Куйдурди жоним, ҳам хонумоним, ному нишоним
бир лаҳза, бир он.
Жонимда тоқат, на танда ҳолат, на дилда роҳат,
қўб нотовонман,
Иўқса нетормен, қаён кетормен, нечук этормен,
мажруҳу ҳайрон.
Айлай аёни, ғамни баёни, бир дам замони
тутқил қулогинг,
Бағрим ситибон, таҳрир этибон, ўздин кетибон,
бўлмаи паришон.
Насли парийдур, лаб шаккаридур, кабки даридур
ул жилва рафтор,
Е хуру гилмон, билмам нечук жон, товуси бўстон,
сарви хиромон.
Айлаб яқо чок, маҳжуру ғамнок, Фурқат аламнок
қилиб надомат,
То бари доман, монанди савсан, чун жони бетан
мотамда қолгон.

МАКТУБЛАР

МУҚИМИЙГА ХАТ

Шукрким, Ҳўқанд аро соғу саломат борман,
Давлату хурсандлиғлар бирла бархўрдорман.

Езиб эркансиз яқинда мулла Аҳмаджонга хат,
Нечадин сўнг, хайрият, хат охирида борман.

Уқугач ҳар нуктасидин топди кўнглум минг сурур,
Бош фалакка еттию жон бирла миннатдорман.

Сўрсангиз кайфияти ҳолат агар баъдаз паём,
Ушбу кун ҳовлидаман, Симдин келиб бекорман.

Муддати бир ой эрурким мунда Маҳдумхон билла
Кеча-кундуз ҳамдаму ҳамроҳ ҳамрафторман...

Янги Қўрғонда бориб, гаҳ шаҳрда турдим келиб,
Ҳар кун айдим айланай қишлоқдин безорман.

Сўзлашурга бир дуруст одам йўқ, ҳам гармдур,
Мундаин ерда туролмасман юроги торман.

Марҳамат айлаб дедилар: неча ой турди Муқим,
Демади бир йўлки мен марди табнатдорман.

Боз айтдим: ул киши аз сидқи дил ошиқ эди,
Тоқатим йўқдур мени, мен оғзаки хушторман.

Бу тариқа гуфт-гўйи ҳазли бирла оқибат
Шаҳрга келдим олиб қўймасдин охир корман.

Мен учун хат қилсангиз айтинг дедилар кўп дуо,
Шул сабабдин мунча сўз қилдим сиза изҳор ман.

Фурқатий, васлиға етгач ул пари рухсоранинг,
Шукрилиллоҳким ҳамиша маҳрами асрор ман.

ФУРҚАТНИНГ МУҚИМИЙГА МАКТУБИ

Салом, эй менга ёру ошинолар,
Қадрдонлар, замири пурзиёлар.

Муқимий-ю, Ҳожи Мухитдин, Завқий,
Муҳаййир — барча зақки-ю расолар.

Фасоҳат гулшанида мисли булбул,
Пурсанжу зиҳи нағмасаролар.

Биҳамдиллоҳки, мандин сўрсангиз ҳол,
Юрубдурман қилиб завқи сафолар.

Саломатдур таним, хурсанд вақтим,
Худованд айлади беҳад атолар.

Фалакнинг давридин комим раводур,
Агарчи эл кўрар андин жафолар...

Ризоман Тошканд одамларидин,
Сўрар ҳолим фақиру ағниёлар.

Мақомим мадрасаи Шайхантахурда,
Эрур улфат неча мазмун адолар.

Уқурмиз, беш киши «Шарҳи виқоя»,
Муҳайё неча яхши домлолар.

Газетхона ишига бўлса пешин,
Борурман ҳар кунни, гоҳ кун аролар.

Салом иблогидин сўнгра, Муқимо,
Мени сўрғонлара айтинг дуолар.

Ёзинг аҳволингиздан бир рақима,
Будур сиздан умиду илтижолар.

Сўз ўлди мухтасар, зиқ эрди фурсат,
Кўп эрди йўқса Фурқат муддаолар.

БОМБАЙДАН ХАТ

Ассалом, эй аҳли хуш: аҳбобу дўсту ёрлар,
Ҳамнафас, содиқ биродарлар, неку атворлар...

Шоирни ҳушгўйлар, муншини чобукдастлар,
Порсолар, шайхлар, ҳожию хушқирдорлар.

Ҳофизи хуш лаҳжалар, танбурлар, самтурлар,
Нолачи машшоқлар, нохунда мусиқорлар.

Соғ борсизму, қалайсизлар, саломатлармусиз?
Молу жон борму амон, эй яхшилар, ҳушёрлар?

Айласа тангри муяссар бор эса нону насиб,
Кўрушурмиз, охири бир кун бориб, дийдорлар.

Қайда бўлсам доним айларман дуон жонларинг,
Бўлғосиз, ёраб, жаҳон боғида бархурдорлар.

Умрингиз нахли жаҳон боғида ўлсун сабзалар,
Давлату иқбол ўлубон анга баргу борлар.

Мен тарафдин сўрсангиз кайфияти ҳолот агар,
Қолмасин махфи кўнгулда, айлайин изҳорлар.

Икки ойдурким келибон Мақкадин Бўмбайдаман,
Шодман, аҳламдуллилоҳ, кўрмадим озорлар.

Ҳинд аро гулханнишинларни гули масқал ўлиб,
Қолмади асло кўнгул кўзгусида зангорлар.

Ер юзида кўрмадим Бўмбай каби шаҳри азим,
Гарчи кездим Миср ила Истамбулу Булғорлар...

Расталардур беадад, ҳар растада минг-минг дўкон,
Олди-сотди хўб бажо, равнақдадур бозорлар.

Олти-етти ошён олий иморатлар бино,
Сабзалик ерлар, чаманлар, боғлар, гулзорлар.

Ҳар тараф банголалар солмиш кира қўймоқ учун
Деб савобу ҳам тижорат пухта дунёдорлар.

Етмиш ики фирқадин бу шаҳрда мавжуд экан;
Бир-бири бирла аролаш муслиму фужжорлар...

Ҳар куни бу шаҳрни сайр айламак бўлди ишим,
Роҳбар айлаб гар кўрунса одами бекорлар.

Ногаҳон бир боғ аро тушти гузорим бир куни,
Ким эрам боғи ҳавосидин берур осорлар.

Номи онинг «Боғи раъно», вусъатидур минг таноб,
Айламиш тарҳин мухандислар чекиб паркорлар.

Сабзалар сераб шабнамдин, ҳаводин тоза рўй
Тошибон рангу тароват ҳам гули бехорлар.

Сарву гулда қумрининг ҳуҳуси, булбул чаҳчаси
Айлади кўксумни чоку кўнглуми афгорлар.

Ҳар тараф гуллар аросида хиромон шўхлар,
Сарв қадлар, гулжабинлар, наргиси хумморлар.

Гулбаданлар айлашиб наргис кўзидин ихтироз,
Ғунчадин бўйниға осмишлар қизил тумморлар.

Шўхлар, таннозлар, зебо фарангизодалар,
Ҳар тарафга кўргузурлар шеваи рафторлар.

Бир тарафда бир иморатким, ажойибхонадур,
Ерлари тошу мунаққаш айлаган деворлар.

Мўрдин фили дамону пашшадин анқоғача,
Анда бор оламда ўлса ҳар қадар жондорлар.

Етти иқлим одами тасвирини ўз рангида
Тошдин этмишлар бино устоди жодугорлар.

Ҳар вилоят мевасию гулларию донаси
Мевадору мевасиз, ширину талх ашжорлар.

Собиқ ўтган подшоҳлар харбаи олоти ҳам
Ханжару тийру туфангу найзау талворлар.

Онча доруларки, ҳикмат ахли қилмишлар китоб,
Зарфларда жумла ўз номи била тайёрлар.

Ер юзида қанча маъдан бўлса они кашф этиб,
Анда келтирмишлар онча санг, жавҳардорлар.

Бир балиқ азми узунлиқда юз йигирма олти гом,
Ўлчадим катта қадам айлаб, ўзим рафторлар.

Андаги мавжуд ашёларни айлай мухтасар,
Айласам кунжойиш этмас юз варақ гуфторлар.

Эй мени ғурбат аро маҳзун дилимни овлаган
Одамият пеша соҳиб жуду мардумдорлар,

Шодман сизлардину ўлгунча миннатдорман,
Нос хотир тутдингиз шафқат қилиб бисёрлар.

Соғиниб дийдорингизлар бир-бир айтарман салом
Келса-кетса Макка сори тоифи завворлар.

Бу вилоятлар мақоми бошқадур, эмди қани —
Суҳбатингларда душанба гижжаку сеторлар.

Айлар эрди гоҳ Фарзинхон «Сувора» машқини,
Яхши совт ила Фузулийдин ўқиб ашъорлар.

Фурқатий, Бўмбайдин этдим эмди Ҳиндистонга азм,
Пардан қисматда не юз кўрсатур асрорлар.

ЕРКАНД ШАҲРИДАН ТОШБОЛТУГА ХАТ

Тилар эрдим саҳар тавфи чаман эсган саболардин,
Саломим еткуриб келтур хабар деб ошнолардин.

Деди ул дам сабо: — Эй ҳажру ғурбатга асир ўлгон,
Вафо умидини узгил алардек бевафолардин.

Сенга бўлгон қадимий дўстлар авзои дигардур,
Мизожи мухталифдур элни тағйири ҳаволардин.

Дедим: — Яхши насихат айладинг, эй носихи
мушфиқ,
Қулоғим хуққаси тўлди дури қиймат баҳолардин.

Келиб бу шаҳрға кўп ою йиллар ўтди дарвоқибъ,
На келди ошнодин хат, на хешу ақраболардин.

Сабаб шул эрдиким, тарки китобат айладим
бил-кул,
Валекин қўймадим холи саҳаргоҳи дуолардин.

Ватаннинг иштиёқин тортарам ғурбат ғами бирлан
Туруб эрдим қутулмой ғуссау ранжу инолардин.

Баногоҳ келди шавқ омизлиғ манзума мактубинг,
Ишорат айлаган зимнида ҳар хил муддаолардин.

Ўқуб ул дам они бўлди оқарғон кўзларим равшан,
Синёҳига эзиб эрдинг магаркин тўтиёлардин.

Вагарна қиблагоҳимнинг мулоқатиға шойиқман,
Вале бордур гила андек амак бирла тағолардин.

Яна Мирзо Шариф аҳволидин ҳам ёзмиш
эркансан,

Етиб хурсанд бўлдум бу навиди дилкушолардин.

Вале тарки китобат айлади бир неча муддатдур
Менидек доғи ғурбатға асиру мубталолардин.

Забоним бовужуди мадҳ авсофиға нотикдур,
Мени кўп баҳраманд этган эди базлу атолардин.

Тирикму жаҳмуреш Ҳожи Асомиддин деган анда?
Қутулган юз балойи ногихону можаролардин.

Етургил Холмуҳаммад ҳожининг анга саломини,
Сўрайдур қавму хешу ошною рўшнолардин.

Деюрким бир тароғ айлар эдим савғоти ҳожимга,
Агар чиқса эди бир кўса қосид бу аролардин.

Мулоқат орзу айлаб саломатлиғ сўрайдурман
Жаноби Ҳожи домла бирла Қарши домлолардин.

Қилурман дўстлиғдин бир насихат санга, Тошболту,
Бўлурсан гар қабул этсанг ани, аҳли сафолардин.

Расолиғ орзу айлаб камола гар етай дерсан,
Таарруз айлама ҳам шиква қилма норасолардин.

Агар нафсоният таркини қилсанг бу кифоятдур,
Келай мақсадға эмди бор эдинг табъи расолардин.

Олиб ёдиға, сўрмас кимса Зокиржон Фурқатни,
Агарчи айтадур доим дуо боди саболардин.

РАСМЛАР ИЗОҶИ

Муқовада — Фусункор шарқ гўзали ва Фурқат.

Фронтисписда — Фурқат портрети.

Фурқат Кашмирда. («Бир қамар сиймони кўрдим»...
деб бошланадиган шеърга...) 10-бет.

Ўзбек гўзали («Малоҳат гулшанини оразинг гул
барги сероби»... деб бошланадиган шеърга...) 50-бет.

«Гимназия» сарлавҳали шеърга... 80-бет.

Фурқат концертда рояль тингламоқда.

Фурқат Юнонистонда бир қиз ҳикоясини тингла-
моқда.

Фурқат Бомбай шаҳри кўчаларида.

Л У Ғ А Т

- аъдо — душманлар
азрақ — кўк, маж. осмон
арса — соҳа, майдон, саҳна, арсаи дониш —
билим соҳаси
ахтар — юлдуз
ахзар — яшил, кўк
ахмар — қизил
базла — эҳсон, инъом, совға
байзо — оқ, оқ рангли, ялтироқ, қуёш
байт — уй, хона
байтул-ҳазан — ғамхона уй
балда — шаҳар
басар — кўриш, кўрмоқ, кўз маъносида
баҳойим — ҳайвон, қорамол
бок — қўрқув; бебок — қўрқувсиз
бисмил — сўйилган, сўйиш
вола — ҳайрон, ҳайратда қолган, шайдо, мафтун
гарон — оғир, вазмин
густоҳ — адабсиз, андишасиз
дақиқ — нозик, ингичка; дақойиқ — нозик
нарсалар
дебо — юпқа ипак кийимлик
доман — этак, ҳошия
дурж — қимматли тош
жавшан — қалқон, совут, зирҳли кийим
жаъд — 1) жингалак соч; 2) бўй, ҳид
жарас — қўнғироқ, карвон туясидаги қўнғироқ

зариф — доно, зийрак; нозик
зарофат — 1) зарифлик, гўзаллик, нозиклик; нозик
фаҳмлиқ; 2) қочирим сўз, ҳушёрлик
зерипо — оёқ ости
зуҳд — зоҳидлик, сўфилик, тақводорлик
зуҳур — майдонга чиқиш, пайдо бўлиш, кўриниш
ийд — байрам, ҳайит
иксир — эски кимёгарликда афсонавий тош; бу
тошни нимага суртилса, гўё уни олтинга айлан-
тирган эмиш
инқиёд — бўйсунуш, берилиш, итоат
ихтироз — сақланиш, эҳтиёткорлик
ихтисоб — ҳисоблашиш, ҳисоб олиш, текшириш
иқд — шода; иқди, парвин — юлдузлар шодаси
килк — қалам, қамиш
ламъа — ёлқин, порлоқлик
магас — чивин, пашша
мансух — ташланган, бекор қилинган
марас — ит бўйнига боғланадиган арқон
марғула — жингалак соч
масоба — ўхшаш, баробар
масҳур — сеҳрланган
машшота — пардозчи, оро берувчи
маҳжур — айрилиб қолган, узоқлашган, жудо
бўлган
маҳзар — даъво хати, ариза
мийно — май шишаси
миръот — ойна, кўзгу
моҳазар — бирор нарсанинг ҳозир бўлиши, тайёр-
ланган овқат
мудаққиқ — нозикликни сезгувчи, ингичка нукта-
ларни англовчи
муздод — орттирилган, кўпайтирилган
музтариб — ташвишда, изтиробда қолган

мунташир — ёйилган, тарқалган, маълум бўлган
 мунфаил — ҳижолатли, уялган, таъсирли
 мутарро — тоза, янги безалган, тиниқ, ялтироқ
 муътакиф — кишилардан чекинган, ибодат учун
 хилватга чекинган
 мушаббак — қафас, тўр, панжара
 нажжор — дурадгор, бинокор уста
 накҳат — хушбўй, яхши ис
 наҳиф — озғин
 ноб — соф, холис, тоза, тиниқ
 новак — ўқ учи, қадимги замон ёйи (камон билан
 отиладиган ўқ)
 нофа, ноф — киндик
 обиҳайвон, обиҳаёт — тириклик суви
 осиб — зиён, зарар, мусибат, бахтсизлик
 офият — соғлиқ, соғайиш
 ошуб — ғавғо, тўполон
 парвин — ҳулкар
 пираҳан — кўйлак
 пўя — йўртиш, ўртача тезликда юриш
 рафъ — 1) кўтарилиш, юксалтириш; 2) йўқ қилиш
 рахш — от, олачипор от
 сабу — кўза, хумча
 самандар — калтакесакка ўхшаган жонивор (аф-
 сонага кўра гўё ўтда пайдо бўлиб, ўт ичида
 яшармиш)
 саҳл — 1) осон, енгил, текислик; 2) текислик во-
 дий
 себарга — бир хил чиройли ўт, ёввойи беда
 сиришк — кўз ёши
 сумми — 1) туёқ, маж. оёқ; сумми тавсан — шўх,
 ўжар от туёғи
 таъмир — бузуқ жойни тuzатиш
 тазалзул — титраш, тўлқинланиш

тарашшух — 1) суюқликнинг сизиб оқиши; 2) бирор яширин нарсанинг билиниб қолиши
 тасалсул — занжир бандлари каби бир-бирига кетма-кет уланиб кетиш; бир-бири ортидан тизилиш
 тасхир — қўлга олиш
 тафсир — шарҳ, изоҳ
 тахаммул — тоқат, сабр, чидам
 тағофил — билиб билмасликка солиш, гафлатда қолиш
 урён — яланғоч
 фардо — 1) эрта; 2) эртанги кун
 фароҳ — кенг, кўп
 фархунда — қутлуғ, саодатли, бахтли, қувончли
 фиғор — жароҳатли, ярали
 фужжор — гуноҳкор, ёмонлик қилувчи
 хирқа — жанда, қуроқ тўн
 чакас — қўналға; лочин, қирғий каби қушлар қўниб турадиган айри ёғоч
 чоҳи бобил — эски Вавилион халқларининг тушунчасича: афсонавий қудуқ, гўё ундан одамлар сеҳргарликни ўрганар эмиш
 чоҳи зақан — кулганда юзда ҳосил бўладиган чуқурча
 шабиҳ — ўхшаш, каби
 шароф, шарора — тобланиш, ярқираш, аланга шаҳпар — қанот
 шодоб — 1) сероб, қонган, янги ҳўл, тар; 2) майнинг бир хили
 шўъбада — сеҳрбозлик, алдаш
 қавс — ёй, камон, камалак
 қосид — 1) хабарчи; 2) қасд қилувчи
 гаммоз — сир очувчи, чақимчи
 ҳарза — беҳуда, беъмани, бекорчи сўз
 ҳижоб — парда, орқалиқни тўсиб турадиган тўсиқ

М У Н Д А Р И Ж А

Фурқат (кириш сўзи)	3
Ғазаллар	7
Маснавий ва манзум асарлар	
Илм хосияти	68
Виставка хусусида	71
Тошкент шаҳридаги виставка хусусида	74
Яна виставка хусусида	76
Гимназия	79
Акт мажлиси хусусида	81
Тошканд шаҳрида бўлгон нағма базми хусусида	84
Нағма ва нағмагар ва анинг асбоби ва ул нағма таъсири хусусида	87
Шоир аҳволи ва шеър муболағаси хусусида	91
Рус аскарлари таърифида	93
Суворов ҳақида	96
Мухаммаслар, мусаддас, мустазод	103
Мактублар	
Муқимийга хат	112
Фурқатнинг Муқимийга мактуби	113
Бомбайдан хат	114
Ёрканд шаҳридан Тошболтуга хат	117
Расмлар изоҳи	120
Луғат	121

На узбекском языке

ФУРКАТ

Избранное

Издательство ЦК КП Узбекистана
Ташкент — 1980

Техредактор Г. Ломиворотова
Корректор Д. Исакова

Теришга берилди 25.12.79. Босишга рухсат этилди
2.04.80. Формати 70×90¹/₃₂. Қоғоз № 2. Гарнитура
«Новая газетная». Юқори босма. Шартли босма
листи 4,68. Нашриёт ҳисоб листи 4,7. Тиражи ' 10000.
Заказ № 2425 Баҳоси: силлиқ ялтироқ қоғозда бо-
силгани 75 т. 1-қоғозда босилгани 65 т.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети нашриётининг
Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмаҳонаси
Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, 26-уй.

Фурқат.

Фурқат шеърятидан (Тузувчи: Р. Холид; Редак.: Ж. Жабборов ва бошқ.; Редак.: Ж. Жабборов.— Т.: Ўзбекистон КП МК нашриёти, 1980.— 128 б., 7 вкл. в.—(Шарқ классиклари меросидан).

Сарл. олдида: ЎзССР ФА. Ҳ. С. Сулаймонов номидаги кўлёмалар ин-ти.

Фурқат. Избранное.

ББК 84Уз1

Уз1